Socialutskottets betänkande

1981/82:22

om lag om vård av missbrukare i vissa fall (prop. 1981/82:8)

Propositionen m. m.

I proposition 1981/82:8 om lag om vård av missbrukare i vissa fall, m. m., har regeringen (socialdepartementet), föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om vård av missbrukare i vissa fall,
2. lag om ändring i lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken,
5. lag om ändring i lagen (1981:231) om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
6. lag om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
7. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
8. lag om ändring i lagen (1980:623) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
9. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
10. lag om ändring i lagen (1981:368) om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
11. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
12. lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620),
13. lag om ändring i lagen (1981:32) om ändring i lagen (1944:133) om kastrering,
14. lag om ändring i lagen (1981:229) om ändring i lagen (1981:33) om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister,
15. lag om ändring i delgivningslagen (1970:428),
16. lag om ändring i lagen (1973:189) med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter,
17. lag om ändring i lagen (1981:36) om ändring i datalagen (1973:289),
18. lag om ändring i lagen (1981:737) om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173),
19. lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413),
20. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Socialutskottet behandlar lagförslagen 1–6 och 12–20 i detta betänkande.

Propositionen i övrigt (lagförslagen 7–11) har hänvisats till socialförsäkringsutskottet, som behandlar denna del av propositionen i betänkande SfU 1981/82:5.

I ärendet har inkommit ett antal skrifter.

Motioner

I motion 1981/82:2 av Sten Svensson (m) och Björn Körlof (m) hemställs att riksdagen

1. avslår proposition 1981/82:8.

2. hos regeringen begär ett nytt lagförslag grundat på den s. k. alternativutredningens förslag,

3. beslutar – i avvaktan på beslut enligt p. 2 ovan – att förlänga giltigheten av nuvarande berörd lagstiftning intill dess ny lagstiftning kan träda i kraft.

Motionen har såvitt avser lagförslagen 7–11 hänvisats till socialförsäkringsutskottet.

I motion 1981/82:4 av Rune Torwald (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 1), att riksdagen antar de i motionen föreslagna ändrade lydelserna av 6, 7 och 28 §§ förslaget till lag om vård av missbrukare i vissa fall.

Yrkande 2 har hänvisats till socialförsäkringsutskottet.

I motion 1981/82:25 av Anita Bråkenhielm (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att i specialmotiveringar till lagtexten medta överväganden kring omhändertagande av gravida kvinnor enligt denna lag,

2. att riksdagen hos regeringen begär av vederbörande myndigheter gjord sammanställning av tillgängliga vårdresurser lämpliga för kvinnor med så allvarliga missbruksproblem att denna lag kan tillämpas under graviditet och i efterförlopp till förlossning.

I motion 1981/82:26 av Anita Bråkenhielm (m) hemställs att riksdagen beslutar att 3 § b. och 8 § 2. i förslag till lag om vård av missbrukare i vissa fall får följande ändrade lydelse:

3 § b. till följd av missbruket kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon annan,

8 § 2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas på grund av att han kan antas få sitt hälsotillstånd allvarligt försämrat om han inte får omedelbar vård eller på grund av att det föreligger en överhängande risk för att han till följd av sitt tillstånd kommer att allvarligt skada sig själv eller någon annan. Sedan socialnämnden – – – missbrukaren.

I motion 1981/82:27 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar

1. att utredning och ansökan om vård enligt Lagen om vård av missbrukare i vissa fall skall ankomma på länsstyrelsen,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om intagning enligt LSPV,

3. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om skyddet för närstående,

4. att 12 § första stycket skall ges följande lydelse: Vården skall inledas på sjukhus om inte annat följer av sjukvårdslagen (1962:242). Länsrätten kan medge undantag från vad som nu har sagts. Om någon under vårdtiden behöver sjukvård som inte kan ges genom hemmets försorg skall vården fortsätta på sjukhus.

I motion 1981/82:28 av Anita Persson (s) hemställs att riksdagen beslutar att vård enligt LVM får lämnas utöver de av landsting och kommun drivna hemmen under en övergångsperiod också av hem som länsstyrelsen godkänt för ändamålet och som upptagits i plan som anges i 23 § socialtjänstlagen.

I motion 1981/82:29 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m) och Håkan Winberg (m) hemställs att riksdagen beslutar att till 11 § i propositionens lagförslag fogas ett fjärde stycke av följande innehåll:

"Regeringen kan, om särskilda skäl föreligger, besluta att vård med stöd av denna lag får lämnas genom hem som drivs av förening, stiftelse eller annan enskild. Därvid gäller vad som föreskrivs i första och tredje styckena."

I motion 1981/82:30 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen med godkännande av proposition 1981/82:8 i övrigt beslutar anta följande förslag till Lag om vård av missbrukare i vissa fall

Regeringens förslag	*Motionärernas förslag*
5 §	
Socialnämnden utreder om det finns skäl att bereda någon vård enligt denna lag. Anses sådana skäl föreligga, skall *socialnämnden* ansöka om vård.	*Länsstyrelsen* utreder om det finns skäl att bereda någon vård enligt denna lag. Anses sådana skäl föreligga, skall *länsstyrelsen* ansöka om vård.
Ansökan skall innehålla en redogörelse för missbrukarens förhållanden och för tidigare vidtagna åtgärder. Ansökan skall också ange den vård som *socialnämnden* anser behövlig, var vården bör påbörjas och i vilket hem intagning kan ske.	Ansökan ska innehålla en redogörelse för missbrukarens förhållanden och för tidigare vidtagna åtgärder. Ansökan skall också ange den vård som *länsstyrelsen* anser behövlig, var vården bör påbörjas och i vilket hem intagning kan ske.

Regeringens förslag	*Motionärernas förslag*
I målet skall förebringas läkarintyg som anger missbrukarens aktuella hälsotillstånd. Om inte synnerligt hinder möter, skall *socialnämnden* foga sådant intyg vid ansökan.	I målet skall förebringas läkarintyg som anger missbrukarens aktuella hälsotillstånd. Om inte synnerligt hinder möter, skall *länsstyrelsen* foga sådant intyg vid ansökan.
8 §	
Polismyndigheten får omhänderta – – – – – eller någon närstående.	
Sedan *socialnämnden* har ansökt om vård med stöd av lagen, kan även rätten besluta om omedelbart omhändertagande av missbrukaren.	Sedan *länsstyrelsen* har ansökt om vård med stöd av lagen, kan även rätten besluta om omedelbart omhändertagande av missbrukaren.
9 §	
Polismyndigheten skall genast underställa länsrätten beslutet om omedelbart omhändertagande *samt underrätta socialnämnden om* beslutet	Polismyndigheten skall genast underställa länsrätten beslutet om omedelbart omhändertagande. *Rätten skall underrätta länsstyrelsen och socialnämnden om det underställda* beslutet.
Rätten skall så – – – – – – – – – – – – – – – genast upphäva beslutet.	
Har polismyndigheten beslutat om omedelbart omhändertagande efter det att socialnämnden har ansökt om vård, skall beslutet underställas den rätt som prövar frågan om vård. Härvid gäller bestämmelserna i andra stycket.	Har polismyndigheten beslutat om omedelbart omhändertagande efter det att *länsstyrelsen* har ansökt om vård, skall beslutet underställas den rätt som prövar frågan om vård. Härvid gäller bestämmelserna i andra stycket.
10 §	
Om någon är – – – – – – – – – – – – – – – – den omhändertagne häktas.	
Kan socialnämndens beslut att ansöka om vård inte meddelas inom den tid som föreskrivs i första stycket, får ansökan göras av ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.	
25 §	
Har fråga uppkommit om att någon skall beredas vård med stöd av denna lag skall *socialnämnden* besluta om läkarundersökning samt utse läkare för undersökningen. Om *socialnämndens* ansökan om vård inte innehåller läkarintyg, får rätten själv föranstalta om läkarundersökning.	Har fråga uppkommit om att någon skall beredas vård med stöd av denna lag skall *länsstyrelsen* besluta om läkarundersökning samt utse läkare för undersökningen. Om *länsstyrelsens* ansökan om vård inte innehåller läkarintyg får rätten själv föranstalta om läkarundersökning.

Regeringens förslag	*Motionärernas förslag*
Polismyndigheten skall på begäran av *socialnämnden eller nämndens ordförande* eller rätten lämna biträde för att inställa en missbrukare till en beslutad läkarundersökning.	Polismyndigheten skall på begäran av *länsstyrelsen* eller rätten lämna biträde för att inställa en missbrukare till en beslutad läkarundersökning.

26 §

Polismyndigheten skall, på begäran av *socialnämnden* eller av den som förestår vården vid ett sådant hem som avses i 11 §, lämna biträde för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande med stöd av denna lag eller för att efterforska och hämta tillbaka någon som har avvikit från hemmet eller för att förflytta någon som vårdas där.	Polismyndigheten skall, på begäran av *länsstyrelsen* eller av den som förestår vården vid ett sådant hem som avses i 11 §, lämna biträde för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande med stöd av denna lag eller för att efterforska och hämta tillbaka någon som har avvikit från hemmet eller för att förflytta någon som vårdas där.

I motion 1981/82:31 av Lena Öhrsvik m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen beslutar att 1 § i Lag om vård av missbrukare i vissa fall utformas i enlighet med förslaget i motionen,

2. att riksdagen beslutar att 12 § i Lag om vård av missbrukare i vissa fall utformas i enlighet med förslaget i motionen,

3. att riksdagen beslutar att ordet missbrukare byts ut i 5, 8, 21, 25 och 30 §§ i Lag om vård av missbrukare i vissa fall och att vederbörande utskott utarbetar erforderlig lagtext,

4. att riksdagen beslutar att i Lag om vård av missbrukare i vissa fall införa bestämmelser om särskild tillsyn i enlighet med förslaget i motionen.

Utskottet

Allmänt om förslaget

Socialtjänstlagen (1980:620) och lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) antogs av riksdagen våren 1980 med stor majoritet. Samtidigt upphävdes bl. a. barnavårdslagen (1960:97), lagen (1954:579) om nykterhetsvård, lagen (1956:2) om socialhjälp och lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1982.

Socialtjänstlagen innehåller de centrala bestämmelserna på det sociala vårdområdet, innefattande bl. a. regler om socialtjänstens uppgifter på olika områden bl. a. när det gäller åtgärder mot missbruk, dess skyldigheter gentemot enskilda hjälpbehövande, nämndorganisationen, tillsyn m. m.

En av socialtjänstlagens viktigaste utgångspunkter är att socialtjänstens insatser i individuella ärenden skall präglas av frivillighet och självbestämmande. Socialtjänstlagen innehåller därför – med vissa undantag som gäller skyddet för underåriga – inga möjligheter till tvångsåtgärder gentemot enskilda människor. För att barn och ungdomar som befinner sig i en utsatt situation alltid skall kunna garanteras erforderlig vård finns emellertid vissa möjligheter att besluta härom med stöd av LVU. LVU kompletterar således socialtjänstlagen i de fall det inte går att anordna den vård som den underårige behöver i frivillig form.

Den nu framlagda propositionen bygger på ett av den parlamentariskt sammansatta socialberedningen (S 1980:07) enhälligt avgivet förslag. LVM – Lag om vård av missbrukare i vissa fall (SOU 1981:7). Förslaget innebär att socialtjänstlagen får en på likartat sätt uppbyggd kompletterande lag på missbruksområdet. Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) är avsedd att kunna tillgripas i vissa särskilt kvalificerade fall när en vuxen missbrukare av alkohol eller narkotika är i trängande behov av vård men inte kan förmås att medverka till den vård som kan anordnas i frivilliga former. Utgångspunkten är alltså att vård av missbrukare så långt det är möjligt skall genomföras enligt socialtjänstlagen. Socialtjänstens skyldigheter enligt den lagen ligger fast och inskränks inte genom tillkomsten av LVM.

Beslut om vård enligt LVM skall enligt propositionen, som i denna del avviker från socialberedningens förslag, fattas av länsrätten efter utredning och ansökan av socialnämnden. Att lägga denna uppgift på socialnämnden anges vara en övergångslösning som kan omprövas sedan lagen tillämpats en tid. Utskottet återkommer i det följande till denna fråga.

Vård enligt lagen skall kunna lämnas av hem som drivs av kommuner eller landstingskommuner och som enligt institutionsplanen för området är särskilt avsedda att kunna lämna sådan vård. En tids sjukhusvård skall dock som regel inleda vården. Hemmen beslutar bl. a. om intagning och utskrivning och om eventuell förlängning av vårdtiden. De har även vissa tvangsbefogenheter. Hemmen skall stå under ledning av en politiskt sammansatt styrelse.

Den vård som kan lämnas enligt LVM skall vara begränsad till vad som erfordras för att avhjälpa det akuta vårdbehovet och ge den enskilde motivation och möjlighet till en fortsatt vård i frivilliga former. Avsikten är således inte att genom tvång säkerställa genomförandet av ett helt behandlingsprogram. Vårdtiden blir i enlighet härmed förhållandevis kort, i normalfallet högst två månader med en möjlighet att i vissa fall där denna tid är otillräcklig förlänga tiden i ytterligare högst två månader. Dessa tider är maximitider. Om utsikterna att gå över till frivillig vård är goda kan utskrivning ske tidigare.

Utskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till huvuddragen i propositionsförslaget, som slår fast och understryker socialtjänstens ansvar för människor

med missbruksproblem, samtidigt som det öppnar en möjlighet att i akuta situationer bereda en missbrukare nödvändig vård oberoende av samtycke. Det är också principiellt tilltalande att socialtjänstlagens mål och allmänna riktlinjer på detta sätt blir vägledande även för en vård som i och för sig rymmer möjligheter till tvång. Detta bör kunna bidra till ett ändrat förhållningssätt också gentemot de mest nedgångna och vårdkrävande bland missbrukarna.

Enligt 3 § socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Denna skyldighet att initiera nödvändig vård, som för missbrukarnas del även följer av 11 § andra stycket socialtjänstlagen, gäller självfallet även beträffande de missbrukare som är i behov av vård oberoende av eget samtycke. Utskottet vill vidare i likhet med socialberedningen (ovannämnda betänkande s. 38) erinra om att vården av de unga missbrukarna i ökad omfattning måste tillgodoses genom de regler som skall gälla för vuxna missbrukare. När det gäller ungdomar är det särskilt viktigt att kunna ingripa snabbt för att motverka ett begynnande allvarligt missbruk. LVM bör därför kunna användas som ett medel att bryta en destruktiv utveckling och inte först sedan den unges situation försämrats därhän att han redan lidit allvarlig skada.

I det sammanhanget bör framhållas att förslaget till LVM till skillnad från den nu gällande lagen om nykterhetsvård omfattar inte endast missbrukare av alkohol utan även missbrukare av narkotika. Det är därför viktigt att erfarenheterna av lagens tillämpning följs med särskild uppmärksamhet vad gäller denna grupp. Det kan dessutom bli nödvändigt med omprioriteringar inom missbruksvården för att tillgodose behovet av vårdplatser för narkotikamissbrukare. LVM kommer att ställa ökade krav på en varierad och individuellt anpassbar vård som kan tillgodose de speciella behov som denna grupp har. Särskilt med hänsyn till att det ofta är ungdomar eller yngre personer som missbrukar narkotika, eventuellt i förening med alkohol, är det angeläget att se till att den nya lagens möjligheter till ingripande följs av en utveckling på vårdsidan.

Utskottet ser med särskild tillfredsställelse att det nu framlagts ett lagförslag rörande vården av de vuxna missbrukarna som i likhet med socialtjänstlagen och LVU kan vinna en bred politisk anslutning. De långvariga och djupgående meningsmotsättningarna i fråga om förutsättningarna och formerna för en vård oberoende av samtycke av vuxna missbrukare har verkat förlamande på utvecklingen inom den nuvarande nykterhetsvården. Att klarhet nu vinns om den grundläggande inriktningen och reglerna för den framtida missbruksvården bör underlätta vårdplaneringen och stimulera till utveckling av bättre behandlingsmetoder och vårdinnehåll. Samtidigt bör erinras om att den nu föreslagna lagen självfallet kan visa sig behöva ses över med anledning av vad som framkommer vid socialberedningens uppföljning och utvärdering av hela socialtjänstlagstiftningen.

Utskottet tillstyrker således att propositionsförslaget med vissa justeringar läggs till grund för lagstiftning. Ändringarna behandlas i det följande.

I enlighet härmed avstyrker utskottet bifall till *motion 1981/82:2 av Sten Svensson (m) och Björn Körlof (m)* såvitt motionen hänvisats till socialutskottet. I motionen yrkas avslag på propositionsförslaget och begärs ett nytt lagförslag, grundat på den s. k. alternativutredningens principförslag.

Utredning och ansökan om vård

En av de mest kontroversiella frågorna i diskussionen om en vård oberoende av samtycke för vuxna missbrukare har varit hur en sådan vård skulle initieras. Från många håll har framförts den synpunkten att socialtjänstens hjälpande och serviceinriktade verksamhet skulle bli lidande på att bli sammankopplad med rena tvångsuppgifter. Samtidigt är det självfallet så att socialnämndens kunskaper och erfarenheter inte kan undvaras då man har att ta ställning till frågan om behovet av tvångsvård i ett visst fall.

Socialberedningen, i vars direktiv det framhållits angelägenheten av att uppnå en bred politisk samling i frågan om vård oberoende av samtycke, enade sig i detta läge om att föreslå att vården skulle initieras genom att länsstyrelsen gjorde en ansökan om vård som därefter skulle avgöras av länsrätten. Länsstyrelsen skulle även svara för att rätten fick den utredning som behövdes för att ta ställning i målet. I detta låg inte att länsstyrelsen måste göra om de utredningar som ofta redan måste ha genomförts av socialnämnderna till följd av socialtjänstlagens bestämmelser. Länsstyrelsen skulle få ta del av detta material och vid behov komplettera det, bl. a. vad gällde redogörelsen för missbrukarens aktuella tillstånd. Länsstyrelsen maste emellertid göra en självständig bedömning av frågan om det var påkallat att ansöka om vård med stöd av LVM eller om det kunde anses att socialnämnden borde göra ytterligare ansträngningar att utforma en vård som skulle kunna genomföras i frivillig form. För att denna fråga skulle kunna bedömas på ett så objektivt sätt som möjligt vore det enligt beredningen en fördel om ett organ som tidigare inte själv arbetat med ärendet gjorde prövningen. Vidare skulle en sådan ordning bidra till en större enhetlighet i tillämpningen av LVM.

Med den pressade tidsplan som socialberedningen hade att arbeta efter – riksdagen hade begärt ett lagförslag som skulle kunna träda i kraft samtidigt med den övriga socialtjänstlagstiftningen den 1 januari 1982 – fanns inget utrymme för närmare undersökningar av bl. a. de organisatoriska konsekvenserna av att förlägga uppgiften att svara för utredning och ansökan till länsstyrelsen. Beredningens förslag hade därför i denna del snarast karaktären av ett principiellt politiskt ställningstagande, medan de konkreta praktiska frågorna, bl. a. resursöverväganden, var ofullständigt belysta.

I den nu framlagda propositionen ställer sig departementschefen principiellt positiv till socialberedningens förslag och säger sig i allt väsentligt kunna acceptera beredningens resonemang (s. 53). Hon är samtidigt tveksam till att införa en sådan ordning redan från ikraftträdandet av LVM den 1 januari 1982. En arbetsuppgift av denna omfattning kan enligt departementschefen inte klaras inom ramen för de personalresurser som länsstyrelserna f. n. kan disponera för handläggning av sociala frågor. Eftersom ärenden enligt LVM kommer att kräva skyndsamhet och måste tas med förtur finns risk för att länsstyrelsernas övriga uppgifter på det sociala området blir eftersatta. Detta vore enligt departementschefen inte godtagbart med hänsyn till den stora vikt som lagts vid dessa uppgifter som ett led i socialtjänstreformen. Varken tiden eller den ekonomiska situationen medger heller att man bygger upp en särskild organisation för handläggning av LVM-ärenden redan till den 1 januari 1982.

I propositionen föreslås därför att man tills vidare lägger uppgiften att svara för utredning och ansökan om vård enligt LVM på socialnämnderna, som redan i dagsläget disponerar erfaren och kvalificerad personal med vana vid likartade arbetsuppgifter. Departementschefen framhåller att detta ställningstagande får ses som en övergångslösning, som främst förklaras av den korta tid som står till buds till dess den nya lagen skall träda i kraft samt av resursöverväganden. Goda förutsättningar för en omprövning av lagen i denna del kommer att föreligga efter en tids tillämpning av hela socialtjänstlagstiftningen.

Departementschefen erinrar vidare om socialberedningens fortsatta arbete med att följa upp och utvärdera hela socialtjänstlagstiftningen och om att särskild vikt därvid kommer att fästas vid att följa upp tillämpningen av LVM. I detta avseende aviseras tilläggsdirektiv till beredningen (de numera meddelade tilläggsdirektiven Dir. 1981:55). Beredningen skall i enlighet härmed redovisa sina överväganden i denna del redan under 1983. Den skall särskilt överväga möjligheten att anordna en funktion som allmänt ombud i sociala mål vid länsstyrelserna. Vidare bör beredningen också under 1983 kunna presentera åtminstone ett principförslag rörande den allmänna översynen av lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV).

I *motion 1981/82:27 av Olof Palme m. fl. (s)* yrkas att riksdagen beslutar att utredning och ansökan om vård enligt LVM skall ankomma på länsstyrelsen (*yrkande 1*). Socialberedningens enhälliga förslag är enligt motionärerna en kompromiss som skulle kunna bilda underlag för en bred politisk lösning i riksdagen. Motionärerna anser att länsstyrelserna bör kunna klara av de nya uppgifterna i huvudsak inom ramen för de tjänster som finns för handläggning av sociala frågor. Ett visst personaltillskott kan visserligen komma att behövas, i första hand i storstadslänen. Detta måste dock accepteras. Vidare framhåller motionärerna angelägenheten av att få ett snabbt förfarande med

hänsyn till att grunden för LVM-vård är missbrukarens akuta vårdbehov. Handläggning i länsstyrelsen bör kunna genomföras betydligt snabbare än hos socialnämnden.

Även i *motion 1981/82:30 av Lars Werner m. fl. (vpk)* yrkas sådana ändringar av det framlagda lagförslaget att utredning och ansökan om vård skall åvila länsstyrelsen och inte socialnämnden. Motionärerna anför bl. a. att det skulle strida mot socialtjänstlagens principiella inriktning att behålla den funktion socialnämnden av tradition haft när det gäller tvångsomhändertaganden. Än viktigare är dock enligt motionärerna rättssäkerhetsaspekterna och kravet på att upprätthålla en kvalitativt hög nivå på de förebyggande åtgärderna och den frivilliga vården. Det är inte rimligt att socialnämnden själv skall bedöma sina insatser, utan det bör göras av en utomstående myndighet.

Utskottet konstaterar inledningsvis att det i huvudsak måste sägas vara samma grundsyn som kommer till uttryck i såväl propositionen som motionerna, nämligen att frågan om ansökningsförfarandet inte fått någon slutlig lösning genom förslaget att låta socialnämnderna svara för utredning och ansökan enligt LVM. Åsiktsskillnaderna gäller vilka realistiska alternativ som finns.

Även utskottet anser att det bl. a. av rättssäkerhetsskäl är önskvärt att inte lägga på socialnämnden själv att bedöma kvaliteten på och tillräckligheten av sina insatser. Man måste vidare slå vakt om en enhetlig rättstillämpning när det som här gäller frihetsberövande åtgärder. Även om det slutliga avgörandet åvilar länsrätten, kan socialnämndernas olika utgångspunkter och prioriteringar lätt leda till att det i vissa kommuner blir vanligare med tvangsvård än i andra. Det är svårt för domstolen att beakta sådana hänsyn då man ställs inför avgörandet av ett enskilt ärende. Att låta länsstyrelsen ha ett sammanhållet ansvar för att bedöma i vilken utsträckning man bör kräva fortsatta insatser av socialnämnderna bör därför kunna bidra till en jämnare standard på den frivilliga vården samtidigt som den enskilde tillförsäkras en ytterligare prövning genom en utomstående myndighet. Som framhålls av socialberedningen (betänkandet s. 46) torde det dock sällan finnas anledning att ifrågasätta om det finns tillräckliga skäl för en framställning till länsrätten om det är socialnämnden själv som aktualiserat ett ärende hos länsstyrelsen.

Utskottet anser det således lämpligast att, såsom socialberedningen föreslagit, lägga uppgiften att svara för utredning och ansökan om vård på länsstyrelsen. Länsstyrelsen måste emellertid få tillgång till de kunskaper och erfarenheter som socialnämnden förvärvat genom sitt arbete med missbrukaren. Detta får å andra sidan inte leda till att handläggningen drar ut på tiden och försenar påbörjandet av vården.

Som tidigare framhållits är såväl de organisatoriska frågorna som personalfrågorna otillräckligt belysta. Utskottet är därför inte berett att

redan nu ta ställning till om dessa uppgifter bör läggas på länsstyrelsens sociala enhet eller om man bör överväga inrättandet av en allmän ombudsfunktion på det sätt som antytts i tilläggsdirektiven till socialberedningen. De praktiska förutsättningarna för olika organisatoriska lösningar måste klarläggas innan länsstyrelserna kan ta över ansvaret för handläggningen av LVM-ärendena. Som framhålls i propositionen måste man därför tänka sig någon form av övergångslösning.

En övergångslösning kan konstrueras på olika sätt. En möjlighet är att, såsom i propositionens lagförslag, tills vidare lägga uppgiften på socialnämnden under det att man fortsätter att undersöka hur en överflyttning av denna funktion till länsstyrelsen kan gå till. En annan möjlighet är att man redan nu lägger det lagliga ansvaret på länsstyrelsen, men genom övergångsbestämmelser ålägger socialnämnderna att ansvara för uppgiften under viss tid, vilken bör vara så avvägd att det blir möjligt att hinna lösa de organisatoriska och resursmässiga frågorna.

Det finns goda argument för båda dessa lösningar. Utskottet anser emellertid övervägande skäl tala för att man redan nu fattar beslut om de riktlinjer som skall gälla för framtiden. De långvariga meningsmotsättningarna när det gäller vård oberoende av samtycke av vuxna missbrukare har lett till stor osäkerhet i kommunerna och försenat utvecklingen inom missbruksvården. Inte minst hänsynen till den mera långsiktiga planeringen av socialtjänsten motiverar därför att riksdagen nu ger besked om utformningen av beslutsförfarandet enligt LVM. Detta innebär självfallet inte att man skulle vara förhindrad att senare justera detaljer i lagen. Men det är önskvärt att skapa klarhet i de stora frågorna och därmed ett bättre arbetsklimat för missbruksvården.

Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att propositionens lagförslag ändras i de avseenden som betingas av att länsstyrelsen i stället för socialnämnden ges ansvaret för utredning och ansökan enligt LVM. Socialnämnden bör emellertid enligt övergångsbestämmelserna fullgöra dessa uppgifter under viss tid. Denna tid kan, med hänsyn till den beredningstid som normalt erfordras för förslag som innebär organisatoriska och personalpolitiska förändringar av denna omfattning, inte sättas alltför kort. Utskottet har stannat för att föreslå en tvåårig övergångstid. Länsstyrelserna skall alltså kunna träda i funktion som utredande och ansökande myndighet från den 1 januari 1984.

Med anledning av motion 1981/82:27 yrkande 1 och motion 1981/82:30 tillstyrker utskottet såvitt nu är i fråga den lydelse av lagförslaget som framgår av *bilaga 1*.

Skyddet för de närstående

Förutsättning för ett beslut om vård med stöd av LVM är *dels* att de allmänna krav som anges i 2 § är uppfyllda, bl. a. att det inte går att tillgodose

vårdbehovet genom frivilliga insatser enligt socialtjänstlagen, *dels* att endera av de två specialindikationer som anges i 3 § föreligger. Därvid har den indikation som i viss utsträckning medger ingripande om någon till följd av missbruk kan befaras komma att allvarligt skada sina närstående visat sig mycket kontroversiell.

Inledningsvis bör erinras om att såväl den nuvarande lagen om nykterhetsvård som LSPV innehåller mera vittgående bestämmelser om skydd för tredje man, i båda fallen avgränsade så att någon är "farlig för annans personliga säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa". Socialberedningen ville emellertid inte föreslå en sådan regel i LVM, som ju endast är avsedd att tillgodose missbrukarens eget behov av vård i vissa tvingande situationer.

Beredningen föreslog i stället ett mera begränsat skydd som skulle inskränka sig till missbrukarnas familjer. Skäl för detta var bl. a. att misshandel som inte förövats på allmän plats i princip inte faller under allmänt åtal. Familjemedlemmar kan vara rädda att göra en sådan angivelse till åtal eller de kan av bl. a. lojalitetsskäl dra sig för att på detta sätt bli orsak till att missbrukaren kommer i fängelse. Enligt beredningen ger därför brottsbalkens regler inte tillräckligt skydd åt de människor som står missbrukaren nära. Samtidigt är det från missbrukarens egen synpunkt viktigt att inte förlora den sociala förankring som familjen utgör. Å andra sidan sammanhänger våld inom familjen inte bara med att någon familjemedlem är missbrukare. Beredningen uttalade därför generellt att åtalsreglerna borde skärpas så att misshandel och annat våld mot barn och vuxna alltid skulle falla under allmänt åtal, oavsett var och mot vem det förövats. Beredningen ville även ha en översyn av bl. a. häktningsreglerna i syfte att öka möjligheterna till snabba ingripanden när det gällde våldsamma beteenden som riktade sig mot andra människors personliga säkerhet.

Samtidigt sade sig beredningen vara medveten om att man inte på denna väg skulle kunna komma till någon snabb lösning på här aktuella problem. Även om utredningsarbetet bedrevs skyndsamt fanns därför ett visst behov av provisoriska regler, låt vara att de blev begränsade till missbrukare. Missbruk är dock, anförde beredningen, en viktig orsak till hotfullt eller våldsamt beteende. Man föreslog därför såsom en övergångslösning ett begränsat skydd för de närstående i LVM. Det betonades samtidigt att dessa frågor borde ägnas särskild uppmärksamhet vid den kommande uppföljningen av lagen.

Propositionen innehåller i detta hänseende samma förslag till lagtext som socialberedningens förslag. Departementschefen ger emellertid uttryck åt en delvis annorlunda syn på behovet av bestämmelsen.

I propositionen framhålls sålunda att den av socialberedningen efterfrågade ändringen i reglerna om åtal för misshandel inom kort kommer att komma till stånd (den numera framlagda och av justitieutskottet tillstyrkta propositionen 1981/82:43, JuU 1981/82:18). Detta ger ökade möjligheter till

ingripanden inom det straffrättsliga systemet. Departementschefen erinrar emellertid (s. 45) om att detta förutsätter att ett åtalbart brott begåtts. Möjligheterna till ingripanden innan skadan är skedd är, även vid en ändring av åtalsreglerna, mycket begränsade enligt brottsbalken i jämförelse med den här föreslagna regleringen. De viktigaste insatserna för att motverka våld i hemmen sker enligt departementschefen genom en attitydbildning via information och genom målmedvetna satsningar på bl. a. att minska det allmänna alkoholbruket. Likväl anses den här aktuella lagregeln fylla en viktig funktion och måste därför kunna användas som ett led i det samhällets reaktionssystem mot våldet i hemmen som socialberedningen efterlyst.

Till svar på ett förslag av lagrådet att utforma indikationen generellt, innebärande ett skydd inte bara för missbrukarens närstående utan även andra människor, anför departementschefen bl. a. följande (s. 125).

Jag vill inledningsvis erinra om den redogörelse som jag lämnade i lagrådsremissen över den splittring i uppfattning som föreligger i frågan om vårdlagstiftningen alls bör användas som ett instrument för samhällsskyddet. Jag erinrar också om att socialberedningen har uttryckt stark tvekan i sitt förslag och särskilt understrukit att detta får ses som en övergångslösning i avvaktan på att en ändring av vissa åtalsregler kommer till stånd. I fråga om skyddet för andra än de anhöriga angav beredningen som sin uppfattning att utomstående som hotas av en missbrukare kan få tillräckligt skydd genom brottsbalkens regler.

Jag får nu tillägga följande till förtydligande av min uppfattning i frågan.

De anhöriga till missbrukaren är naturligen oftast – både praktiskt och känslomässigt – bundna till denne. Ofta rör det sig om personer med en särskilt utsatt ställning, t. ex. små barn. Våld och hot mot anhöriga är ofta undandraget allmän insyn eftersom det försiggår i hemmen. En anhörig drar sig dessutom inte sällan för att göra en polisanmälan hur besvärliga förhållandena än är. Anhöriga har alltså i praktiken ofta inte ens det skydd som strafflagstiftningen kan erbjuda. Det gäller oberoende av om brottet kan åtalas utan angivelse av målsägande eller inte.

Mot denna bakgrund bör samhället kunna ingripa med frihetsberövande åtgärder för att förhindra skador hos dem som utsätts för beteendet och detta även om handlingen inte skulle kunna bedömas som ett fullbordat brott eller ett åtalbart försök till brott. Det finns därför i de fall det gäller anhöriga skäl att medge vård utan samtycke till skydd för andra än missbrukaren själv.

Som jag redan påpekat har meningarna varit delade redan i frågan om faran för närstående skall vara motiv för ingripande enligt LVM och jag kan trots vad lagrådet anfört inte förorda en utvidgning av denna specialindikation. Jag vill emellertid erinra om socialberedningens uppdrag att följa tillämpningen av den nya lagstiftningen och utgår från att beredningen därvid kommer att undersöka utfallet av den reglering det här är fråga om.

I *motion 1981/82:27 av Olof Palme m. fl. (s)* begärs nu ett klarläggande av att lagförslaget på denna punkt är en övergångslösning som noga skall följas upp av socialberedningen *(yrkande 3)*. Motionärerna åberopar socialberedningens ovan återgivna uttalanden.

I *motion 1981/82:26 av Anita Bråkenhielm (m)* anläggs ett annat synsätt på dessa frågor. Motionären, som yrkar att skyddet inte skall begränsas till närstående, anför bl. a. att det ur den vårdbehövande missbrukarens synpunkt är likgiltigt mot vem våldet riktar sig. Våldshandlingar är i sig så allvarliga symptom på ett genom missbruket och drogberoendet förändrat beteende att det indikerar ett vårdbehov. Utgångspunkten bör vara detta vårdbehov, inte i vilken utsträckning man måste skydda de anhöriga. I enlighet härmed bör kriteriet "allvarligt skada någon närstående" ändras till "allvarligt skada någon annan". Detta skulle även medföra att man kunde undvika fruktlösa diskussioner om i vad mån någon som utsatts för hot eller våld av en missbrukare är tillräckligt närstående för att lagen skall kunna tillämpas.

Utskottet vill i likhet med departementschefen erinra om de stora meningsmotsättningar som råder i frågan om den sociala vårdlagstiftningen alls bör användas som ett instrument för samhällsskyddet. Socialberedningens förslag om ett visst skydd begränsat till missbrukarens närmaste anhöriga var en kompromiss mellan i och för sig oförenliga uppfattningar. En förutsättning för en sådan kompromisslösning var att den noga skulle följas upp av socialberedningen och övervägas på nytt från såväl praktiska som principiella utgångspunkter när beredningen presenterat sin utvärdering.

Mot denna bakgrund finns knappast förutsättningar för att i dagsläget ta ställning för någon permanent lösning av denna fråga. Framtiden och socialberedningens kommande uppföljning och utvärdering får utvisa om det finns anledning att ha en sådan bestämmelse i LVM, bl. a. med hänsyn tagen till utvecklingen på andra närliggande lagstiftningsområden. Utskottet utgår från att de argument som anförts i propositionen och i motionerna kommer att vägas in i det sammanhanget. Tillsvidare kan man endast konstatera att enighet råder om att man f. n. bör acceptera ett visst skydd för missbrukarens närmaste anhöriga i LVM, trots de invändningar av mera principiellt slag som kan resas mot en sådan lagregel. Detta måste emellertid ses som en tillfällig lösning i avvaktan på den mer allsidiga diskussion som kan komma till stånd sedan resultatet av socialberedningens utvärdering föreligger.

Utskottet vill i det sammanhanget betona vikten av att få en ytterligare belysning av sambandet med andra lagregler som kan vara av betydelse för att snabbt kunna ingripa mot och avbryta de våldsamma beteenden det här är fråga om, bl. a. häktningsreglerna. Frågan om lagregler till skydd för främst de kvinnor och barn som hotas av misshandel eller annat våld i hemmet bör således kunna övervägas förutsättningslöst och i ett större sammanhang. Från principiella utgångspunkter vore självfallet en mer generell lösning att föredra.

Motion 1981/82:27 får anses tillgodosedd med vad utskottet nu anfört (yrkande 3).

Till följd av dessa överväganden kan utskottet inte biträda det förslag till

ändrad lydelse av 3 och 8 §§ LVM som framförs i motion 1981/82:26. Denna motion bör därför inte nu föranleda någon riksdagens åtgärd.

Missbruk under graviditet

I *motion 1981/82:25 av Anita Bråkenhielm (m)* begärs *dels* att riksdagen genom motivuttalanden klargör hur LVM bör tillämpas beträffande gravida kvinnor med så allvarliga missbruksproblem att det väntade barnets hälsa hotas, *dels* en av vederbörande myndigheter gjord sammanställning av de vårdresurser som finns för denna grupp. Motionären anför bl. a. att propositionen saknar varje resonemang kring dessa speciella förhållanden, trots att socialberedningens överväganden i denna del funnits tillgängliga och bort kommenteras av regeringen.

Frågan om åtgärder mot missbruk under graviditet aktualiserades genom en motion i samband med proposition 1979/80:1 om socialtjänsten. Utskottet anförde då bl. a. (SoU 1979/80:44 s. 64) att man delade motionärernas oro för en utveckling som innebär att allt fler barn föds med allvarliga handikapp till följd av ett alltmer utbrett missbruk av alkohol. Man måste överväga alla möjligheter att minska antal och omfattning av sådana skador. Detta ställde enligt utskottet krav såväl på särskild utbildning av berörd personal som på särskilt avpassade behandlingsresurser. Utskottet underströk vidare att det när det gäller gravida kvinnor med missbruksproblem är nödvändigt att kunna erbjuda kvalificerade vård- och behandlingsresurser som inte alltid är möjliga att ordna inom ramen för familjevård. Mödra- och spädbarnshemmen fick därför inte avvecklas på ett sådant sätt att man i realiteten inte skulle kunna erbjuda någon meningsfull vård åt denna grupp. När det gällde vilka övriga medel som borde stå mödra- och socialvården till buds för att i akuta situationer kunna genomföra en nödvändig vård i fall där moderns missbruk allvarligt hotade det väntade barnets hälsa ansåg sig utskottet inte kunna ta ställning. Frågan borde enligt utskottet belysas i en utredning, vilken borde anförtros den föreslagna parlamentariska beredningen (numera socialberedningen). Beredningen skulle behandla denna fråga med förtur.

Socialberedningen har i enlighet härmed i juni 1981 avlämnat delbetänkandet Åtgärder mot missbruk under graviditet (Ds S 1981:6). Betänkandet innehåller bl. a. en redovisning av hittills kända forskningsresultat rörande effekterna på barnet av missbruk av alkohol och narkotika under graviditet och en redogörelse för den aktuella vårdsituationen och de olika projekt som igångsatts för vård och behandling av gravida kvinnor med missbruksproblem. Vidare görs en genomgång av den tillämpliga vårdlagstiftningen och diskuteras förutsättningarna för eventuella lagstiftningsåtgärder.

Beredningen anför (s. 69) att de flesta kvinnor är beredda till stora ansträngningar för att undvika att skada sitt väntade barn. Graviditeten innebär därför en unik möjlighet att hjälpa många kvinnliga missbrukare att

komma ifrån sitt missbruk. Denna resurs måste tas till vara i vård- och behandlingsarbetet. Socialtjänsten måste vara beredd att i en sådan situation göra betydande insatser. Med hänsyn till denna inställning hos blivande mödrar torde det enligt beredningen sällan finnas anledning att av hänsyn till fostret överväga att bereda en gravid kvinna vård utan samtycke.

Beredningen betonar också vikten av fortsatt forskning på området, bl. a. för att klarlägga var gränsen går mellan en för barnet farlig resp. ofarlig konsumtion. Det kan enligt beredningen inte komma i fråga att på grundval av nuvarande ofullständiga kunskaper om alkoholens inverkan på barnet konstruera en särskild lagstiftning som innebär intrång i moderns personliga frihet (s. 66). Beredningen avvisar således tanken på särskilda lagregler om vård utan samtycke av gravida missbrukare.

När det gäller omfattande missbruk under graviditet anser vidare beredningen att såväl den föreslagna LVM som i förekommande fall LVU genomgående kommer att bli tillämpliga i det fall det inte går att komma till rätta med situationen genom olika slag av frivilliga åtgärder (s. 64). Ett missbruk av detta kvalificerade och oftast långvariga slag innebär en allvarlig fara även för moderns egen hälsa, varför ett ingripande i sådana fall kan grundas på 2 § och 3 § a) LVM eller i förekommande fall 1 § andra stycket 2 eller tredje stycket LVU.

I betänkandet konstateras samtidigt att den lagstiftning som kan tänkas bli tillämplig i de fall vård utan samtycke är aktuell – LSPV, LVU och LVM – utgår från klientens, dvs. kvinnans, eget vårdbehov. Även i de fall ett missbruk medför att någon anses farlig för annans personliga säkerhet kvarstår kravet på att missbrukaren själv skall ha ett överhängande och kvalificerat behov av vård. Beredningen framhåller att skyddet för annan person enligt nyssnämnda lagar i princip tar sikte på situationer då en missbrukare går hotfullt eller våldsamt till väga mot sin omgivning, alltså i huvudsak straffbara beteenden. Man kan inte i sådana uttryck lägga in det fallet att missbruket i sig är skadligt för ett ännu ofött barn. Enligt beredningens uppfattning kan alltså t. ex. den föreslagna 3 § b) LVM inte åberopas i dessa fall.

Den fara för fostret som kan ligga i att en kvinna vägrar att dra ned en alltför omfattande alkoholkonsumtion eller upphöra med ett bruk av narkotika bör emellertid enligt beredningen kunna beaktas inom ramen för bedömningen av missbrukets allvar och av i vad mån kvinnan måste anses vara i trängande behov av vård (2 § LVM). En sådan vägran måste i de flesta fall ses som ett tecken på att kvinnan helt förlorat kontrollen över sin alkohol- eller narkotikakonsumtion och att hon måste ha vård för sitt missbruk.

Utskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till beredningens överväganden i denna fråga. Att trots erhållen fullständig information om de risker för barnet som en omfattande alkoholkonsumtion innebär inte bry sig om konsekvenserna av ett fortsatt missbruk är knappast ett normalt beteende

hos en gravid kvinna. Om inte hennes vägran att medverka kan tillskrivas annan psykisk störning är det rimligt att anta att den beror på att missbruket och drogberoendet tagit en så allvarlig vändning att hon är i trängande behov av vård för att komma ifrån detta. Utskottet vill dessutom framhålla att det ofta måste anses föreligga en fara för att kvinnans egen psykiska hälsa kan skadas om hon genom att inte kunna hejda sitt missbruk själv blir orsak till att hennes barn föds med allvarliga och oåterkalleliga skador.

Enligt utskottets mening bör det således vid mera omfattande missbruk under graviditet vara möjligt att tillämpa 2 § och 3 § a) LVM i de troligen mycket få fall där man inte kan komma till rätta med situationen genom intensiva frivilliga åtgärder. Yrkande 1 i motion 1981/82:25 får anses tillgodosett härmed.

Vad gäller den begärda sammanställningen av tillgängliga vårdresurser för gravida kvinnor med allvarliga missbruksproblem vill utskottet erinra om att socialberedningens betänkande, innehållande bl. a. en redovisning av den aktuella vårdsituationen, avgavs så sent som i juni 1981. Av betänkandet framgår även att landstingskommuner och kommuner på många håll inlett eller planerar olika projekt för att bättre tillgodose det speciella behov av vård och behandling som denna grupp har. Enligt utskottets mening är det därför för tidigt att redan nu göra en ny inventering av vårdsituationen. Det kan emellertid finnas skäl att uppmärksamma de vårdansvariga på frågan och därigenom stimulera till ytterligare ansträngningar att genom särskilt anpassade vård- och behandlingsinsatser motverka att fler barn skadas till följd av moderns missbruk under graviditeten. Detta kan bl. a. ske genom att socialberedningens nu nämnda betänkande sänds på remiss till berörda huvudmän. Utskottet förutsätter att så kommer att ske.

På grund av det anförda påkallar motion 1981/82:25 yrkande 2 inte någon riksdagens åtgärd.

Vårdens innehåll

Enligt 12 § i propositionsförslaget skall vård enligt lagen inledas på sjukhus om det anses lämpligt med hänsyn till den planerade vården i övrigt och förutsättningar för sjukhusvård är uppfyllda. Beträffande vårdens innehåll och utformning i övrigt hänvisas i 14 § till socialtjänstlagens bestämmelser. Vård enligt LVM skall alltså följa de principer som anges i socialtjänstlagen i den mån avvikande bestämmelser inte finns i LVM. Sådana avvikande bestämmelser finns främst för att reglera de olika tvångsbefogenheter som LVM medger. Hit hör även föreskrifterna i 14 § om vårdinstitutionens och socialnämndens gemensamma ansvar för de eftervårdande insatserna och om socialnämndens skyldighet att utse en särskild befattningshavare som skall svara för kontakterna med klienten under vårdtiden.

Hänvisningen till socialtjänstlagen innebär bl. a. att bedömningen av den enskildes vårdbehov och av hur detta bäst kan avhjälpas skall ske med

utgångspunkt i en helhetssyn. Missbruksproblemen får inte ses som en isolerad fråga utan skall sättas in i sitt sammanhang. Planeringen av vården bör vidare bestämmas av en strävan mot normalisering, dvs. vården skall ordnas i så normala och litet särskiljande former som möjligt. I överensstämmelse med socialtjänstlagens principer för vård utom det egna hemmet skall insatserna dessutom präglas av kontinuitet, flexibilitet och närhet (prop. s. 89).

Reglerna om vårdens innehåll tas upp i två motioner. I *motion 1981/82:27 av Olof Palme m. fl. (s)* yrkas att 12 § LVM omformuleras i enlighet med socialberedningens förslag (*yrkande 4*). Yrkandet innebär ett obligatoriskt krav på inledande sjukhusvård om inte hinder härför möter enligt sjukvårdslagen (1962:242). Länsrätten skall emellertid kunna medge undantag från kravet på sjukhusvård.

I *motion 1981/82:31 av Lena Öhrsvik m. fl. (s)* framställs ett undantagslöst krav på att den inledande sjukhusvården skall vara obligatorisk (*yrkande 2 delvis*). Motionärerna vill dessutom ha en ändring av 12 § så att vårdens innehåll preciseras till att avse avgiftning och andra medicinska eller sociala insatser i syfte att häva den enskildes nuvarande tillstånd och motivera honom att ändra sin situation (*yrkande 2 i övrigt*). I motionen framställs även ett yrkande om tillägg till 1 § LVM, av innehåll att den som vårdas med stöd av lagen har rätt till ändamålsenlig vård och behandling (*yrkande 1*).

När det gäller formuleringen av kravet på inledande sjukhusvård betonas i propositionen (s. 86) att det som regel torde vara ställt utom tvivel att behov av avgiftning oftast motiverar vård under betryggande medicinsk övervakning och att de bästa resurserna för detta finns på sjukhus. Om emellertid en vårdinstitution som svarar för LVM-vård är utrustad med sjukvårdsresurser som är tillräckliga för att möta vårdbehovet, måste man kunna avstå från att anlita sjukhusets. Det kan vidare finnas fall där förutsättningar för sjukhusvård i och för sig föreligger men sjukhusvård inte är oundgängligen påkallad. Det ankommer då enligt propositionen på den som förestår vården vid hemmet att bedöma om det är lämpligt att den intagne förs över till sjukhus med hänsyn till den planerade vården i övrigt. I det sammanhanget erinras om att sjukhuset inte har någon rätt att hålla kvar en missbrukare som vårdas enligt lagen eller hämta honom tillbaka om han avviker. Skulle däremot utebliven sjukhusvård allvarligt äventyra missbrukarens hälsa eller t. o. m. hans liv så säger det sig självt att varken institutionen eller sjukhuset har rätt att avstå från att ge honom sådan vård.

I motion 1981/82:27 accepteras att man skall kunna avstå från att anlita sjukhusets vårdresurser i det fall en LVM-institution är utrustad med tillräckliga vårdresurser för att kunna möta en missbrukares behov av medicinsk vård. Motionärerna betonar dock att detta förhållande inte får ta över huvudprincipen, nämligen att vården skall inledas på sjukhus.

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck såväl i

propositionen som i motionerna, nämligen att sjukvården måste ta sin del av ansvaret för missbrukargrupperna. Detta måste vara en självklar utgångspunkt för LVM, som ju bl. a. syftar till att tillgodose en missbrukares akuta behov av medicinska vårdinsatser. Den som vårdas med stöd av LVM och är i behov av vård på sjukhus måste självfallet beredas sådan vård. Detta innebär att det i de flesta fall torde vara nödvändigt att låta LVM-vården inledas på sjukhus, oavsett risken att missbrukaren avviker. Formuleringen av 12 § får givetvis inte tolkas som att man skulle kunna avstå från den sjukhusvård som missbrukaren kan behöva.

Om det hem där en missbrukare skall tas in för vård med stöd av LVM självt har tillgång till tillräckliga vårdresurser för att möta hans behov av medicinska insatser så ter det sig å andra sidan knappast rimligt att trots detta genomföra den medicinska vården på sjukhus med det avbrott och de praktiska olägenheter detta kan innebära. Undantag måste också göras för det fall att någon som skall vårdas enligt lagen redan genomgått avgiftning under betryggande medicinsk övervakning. Det bör dessutom erinras om att det inte är möjligt att genomföra vård enligt sjukvårdslagen mot någons vilja (se nedan).

Bestämmelsen om inledande sjukhusvård måste därför rymma möjligheter att göra undantag från kravet i här nämnda fall. Enligt utskottets mening skulle det härvid ofta bli en onödig byråkratisk omgång att lägga ett sådant avgörande på länsrätten. Frågan kan ju uppstå efter det att länsrätten skilt målet från sig. Enligt utskottet bör det därför åvila den vårdinstitution där missbrukaren skall tas in med stöd av LVM att efter samråd med vederbörande sjukhusläkare ta ställning till frågan om den inledande vården. Huvudprincipen är dock att den som vårdas enligt LVM skall vara tillförsäkrad rätt till sjukhusvård.

Det bör i det sammanhanget framhållas att rätten till sjukhusvård är att betrakta som ett erbjudande och inte som ett tvång. LVM rubbar således inte principen att sjukvården skall respektera den enskildes rätt att bestämma över sin kroppsliga integritet (se även prop. s. 59). Utskottet vill även hänvisa till vad som anförs beträffande möjligheten att påkalla biträde av polismyndighet (s. 31).

Med hänvisning till det ovan anförda anser utskottet att motion 1981/82:27 yrkande 4 samt motion 1981/82:31 yrkande 2 i här aktuell del inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

När det gäller yrkandet i motion 1981/82:31 om precisering av vårdens innehåll i övrigt vill utskottet erinra om LVM:s karaktär av komplement till socialtjänstlagen. Den vård som är avsedd att kunna lämnas med stöd av LVM bör i princip vara av samma karaktär som den vilken missbrukaren skulle ha erbjudits enligt socialtjänstlagen om han velat medverka till en vård i frivilliga former. Vissa modifieringar måste självfallet göras med hänsyn till att vissa behandlingsinsatser, t. ex. förebyggande medicinsk vård, över

huvud taget inte kan genomföras om inte klienten går med härpå. En särskild definition av LVM-vården kan emellertid ge intryck av att denna vård skulle ha ett annat och bättre innehåll än den frivilliga vården enligt socialtjänstlagen och sjukvårdslagen. Detta skulle självfallet kunna ha olyckliga effekter. En precisering av det slag som motionärerna förespråkar står även i viss motsättning till socialtjänstlagens systematik.

Det bör dessutom framhållas att det föreslagna tillägget till 12 § knappast tillför något nytt i sak. Det torde följa redan av socialtjänstlagen i förening med andra bestämmelser i LVM att vården skall innehålla de insatser motionärerna angivit.

Utskottet avstyrker således motion 1981/82:31 yrkande 2 i återstående del.

I viss mån likartade synpunkter kan anläggas på det av samma motionärer framställda förslaget om en tilläggsbestämmelse i LVM om rätt för den som vårdas enligt lagen att få ändamålsenlig vård. Utskottet delar i och för sig motionärernas grundsyn att en sådan rätt bör vara en förutsättning för ett beslut om vård mot den enskildes vilja. Som framhålls i propositionen (s. 43) tjänar en sådan bestämmelse dock knappast något självständigt syfte, i varje fall inte i en lag såsom LVM med dess karaktär av komplement till socialtjänstlagen. Det kan i det sammanhanget erinras om socialtjänstlagens centrala regler om bl. a. den enskildes rätt till bistånd (6 §) och socialnämndens skyldighet att se till att enskilda missbrukare får den hjälp eller stöd de behöver (11 §) resp. att sörja för att den som behöver vård utom hemmet tas emot i ett familjehem eller hem för vård eller boende och att ansvara för att han får god vård där (22 §). Inte minst rätten till bistånd, som ju omfattar även vård- och behandlingsinsatser, torde i stor utsträckning sammanfalla med en eventuell bestämmelse om rätt till ändamålsenlig vård enligt LVM. Frågan skulle i så fall kunna uppstå om den som frivilligt gått med på vård för sitt missbruk inte skulle kunna ställa lika stora anspråk på vården som den som tagits in med stöd av LVM. Vidare kan erinras om LVM:s särskilda regler om inledande sjukhusvård, om stöd- och hjälpinsatser för tiden efter utskrivningen och om särskild kontaktman hos socialnämnden.

Utskottet anser denna reglering tillräcklig. Man bör hålla fast vid principen att socialtjänstlagen skall ange de centrala reglerna för missbruksvården medan LVM endast bör innehålla de avvikande bestämmelser som föranleds av att det är frågan om att genomföra en vård oberoende av den enskildes samtycke. Specialregler som inte innebär någon egentlig avvikelse från socialtjänstlagen är ägnade att skapa oklarhet och bör undvikas.

Detta innebär å andra sidan inte att man kan bortse från de särskilda krav som måste ställas på tillsyn och kontroll av kvaliteten på den vård som ges oberoende av samtycke. Utskottet vill således betona vikten av att tillsynen av LVM-vården bedrivs effektivt och regelbundet.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82:31 yrkande 1.

Vårdtiden

Åsikterna har gått starkt isär när det gäller vilken vårdtid som är erforderlig och lämplig vid en vård oberoende av samtycke för vuxna missbrukare. Det har funnits förespråkare såväl för att tvånget skall vara begränsat till det akuta avgiftningsskedet som för att tvånget skall möjliggöra hela det långa behandlingsprogram som erfordras för att någon skall kunna komma ifrån sitt missbruk. Det är därför ingen lätt uppgift att finna en lösning som de flesta trots allt kan acceptera.

Socialberedningens förslag till LVM utgick från att den vård som skulle beredas med stöd av den nya lagen främst skulle ses som ett medel att bryta en destruktiv utveckling och ge den enskilde motivation och realistisk möjlighet att själv fortsätta att arbeta med sina problem. Så snart det fanns förutsättningar för en fortsatt vård i frivilliga former skulle utskrivning ske. Beredningen ville således inte acceptera en vårdsyn som innebar att samhället skulle ta över den enskildes ansvar för sitt eget liv.

I enlighet härmed föreslog beredningen att vård enligt LVM i normalfallet skulle avslutas inom två månader. Beredningen sade sig emellertid vara medveten om att en så kort tid i vissa fall skulle kunna vara för knapp för att ge en djupt nedgången missbrukare den vård han behövde. Beredningen föreslog i enlighet härmed att vårdtiden i vissa fall där en så begränsad tid var otillräcklig skulle kunna förlängas med ytterligare högst två månader efter särskilt beslut av vårdinstitutionens styrelse. Det markerades att sådan förlängning inte skulle få ske rutinmässigt, utan bara skulle få komma i fråga när den intagne hade ett särskilt kvalificerat vårdbehov som krävde speciell vård eller som i övrigt var svårt att tillgodose med de resurser som stod till buds. Bestämmelsen om förlängning i 16 § LVM har utformats i enlighet härmed.

Beredningen betonade samtidigt vikten av att man vid den kommande utvärderingen av socialtjänstreformen noga studerade bl. a. reglerna om vårdtiden. Enligt beredningen kunde man i avvaktan härpå betrakta vissa detaljer i förslaget som provisoriska.

I den nu framlagda propositionen accepteras beredningens lösning av frågan om vårdtidens längd. Enligt departementschefen torde den föreslagna tiden vara väl avvägd för flertalet fall (prop. s. 47). Samtidigt ställer sig emellertid departementschefen tveksam till om ens den vårdtid som enligt förslaget maximalt kan komma i fråga är tillräcklig för de svåraste fallen, där missbruket har fått särskilt allvarliga följder. Hon är dock inte beredd att i det här ärendet föreslå några särskilda anordningar för dem. Enligt propositionen kan också i åtskilliga av dessa fall sådana psykiska skador antas ha uppkommit att den nödvändiga längre vården kan ges missbrukaren med stöd av LSPV. Slutligen understryks behovet av att tillämpningen av LVM följs särskilt noga med avseende på vårdtidens längd.

I *motion 1981/82:4 av Rune Torwald (c)* föreslås en annan lösning av frågan

om vårdtiden *(yrkande 1 delvis)*. Motionären förordar att vårdtiden från början fastställs till sex månader, varunder missbrukaren vid behov, om han återfallit eller undandragit sig nödvändig vård, skulle kunna återintas på vårdinstitutionen. Någon prövning av förlängning av vården behöver då inte ske. Skulle emellertid syftet med vården uppnås inom kortare tid bör missbrukaren kunna utskrivas i förtid.

Som framgått av det ovan anförda har många olika synpunkter anlagts på frågan om vårdtidens längd. Enligt utskottets mening kan det inte komma i fråga att nu frångå den av beredningen föreslagna och allmänt accepterade provisoriska lösningen av denna kontroversiella fråga. Det bör också erinras om att utvärderingen kan komma att ge anledning till justering av reglerna om vårdtiderna. Utskottet avstyrker därför motion 1981/82:4 såvitt nu är i fråga.

Motion 1981/82:27 av Olof Palme m. fl. (s) tar upp propositionens uttalanden om att en längre tids vård i vissa fall bör kunna ges en missbrukare med stöd av LSPV *(yrkande 2)*. Motionärerna önskar ett klargörande av att den som vårdas enligt LVM inte skall kunna få föras över till vård enligt LSPV med ett förenklat förfarande. En eventuell intagning enligt LSPV måste således ske enligt gällande regler i denna lag.

Utskottet delar motionärernas allmänna uppfattning att LVM:s regler om vårdtiden självfallet inte bör få kringgås genom att man alternerar mellan denna lag och LSPV. Vård enligt LSPV förutsätter emellertid att en missbrukare lider av psykisk sjukdom och är i oundgängligt behov av sluten psykiatrisk vård på sätt närmare anges i 1 § LSPV. Skulle någon som vårdas enligt LVM bli i tvingande behov av psykiatrisk vård och inte vilja medverka till sådan vård i frivillig form måste det å andra sidan åvila den ansvariga vårdinstitutionen att se till att den intagne får den nödvändiga psykiatriska vården. Detta kan ske genom att institutionen föranstaltar om att missbrukaren undersöks av läkare som är behörig att utfärda vårdintyg enligt LSPV. Att någon vårdas enligt LVM får således inte hindra att han, om hans psykiska tillstånd försämras, erhåller den psykiatriska vård han behöver, om nödvändigt med stöd av LSPV.

Skulle någon redan från början vara i behov av en längre tids vård enligt LSPV skall vidare sådan vård ha företräde framför vård enligt LVM. LVM skall då inte alls tillämpas. Det förutsätts att bl. a. frågan om tillämpligheten av LSPV klargörs i det läkarintyg som skall ges in till länsrätten i samband med ansökan om vård enligt LVM.

Lagförslaget ger således ingen möjlighet till intagning enligt LSPV i annan form eller under andra förutsättningar än vad som annars gäller enligt LSPV. En ändring härvidlag kan bara åstadkommas genom en lagändring som beslutas av riksdagen. Utskottet anser det därför uteslutet att någon missbrukare skulle kunna föras över till vård enligt LSPV utan att det föreligger fulla skäl härtill enligt den lagen.

Motion 1981/82:27 yrkande 2 får anses tillgodosedd med vad utskottet nu anfört.

Vårdinstitutioner med enskild huvudman

Enligt 11 § i förslaget till LVM skall vård med stöd av lagen kunna lämnas genom hem som drivs av landstingskommuner eller kommuner och som enligt den plan som anges i 23 § socialtjänstlagen är särskilt avsedda att kunna lämna sådan vård. En motsvarande bestämmelse fanns i socialberedningens förslag.

Denna regel innebär att endast hem med landstingskommunal eller kommunal huvudman får ta ansvaret för de olika tvångsbefogenheter lagen medger. Dit hör att besluta om intagning och utskrivning från vård enligt lagen, att besluta om förlängning av vårdtiden, att påkalla biträde av polismyndighet, att frånta de intagna berusningsmedel och att kroppsvisitera dem samt att i vissa fall begränsa de intagnas rörelsefrihet och att kontrollera innehållet i försändelser till dem.

11 § innebär inte att den som vårdas med stöd av LVM under hela vårdtiden måste vistas på det ansvariga kommunala hemmet. I 15 § föreskrivs tvärtom att den som vårdas med stöd av lagen så snart det kan ske med hänsyn till den planerade vården skall beredas tillfälle att lämna den ansvariga kommunala vårdinstitutionen för att på försök vårdas i annan form eller vistas i eget hem. Detta möjliggör bl. a. att någon placeras på en vårdinstitution med enskild huvudman medan det kommunala hem där han intagits enligt LVM behåller det formella ansvaret för beslut enligt lagen och t. ex. kan begära biträde av polisen för att återhämta missbrukaren, om denne avviker från det enskilda hemmet eller på annat sätt försvårar genomförandet av vården där.

I sammanhanget bör erinras om att de kommunala huvudmännens ansvar för institutionsvården enligt 23 § socialtjänstlagen får full verkan först från den 1 januari 1983. Under 1982 skall behovet av hem för vård eller boende tillgodoses inom ramen för den organisation som finns vid socialtjänstlagens ikraftträdande (punkt 2 i övergångsbestämmelserna till denna lag). I konsekvens härmed föreslås en motsvarande övergångsbestämmelse i LVM, innebärande att under 1982 de vårdinstitutioner som är s. k. allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare också får lämna vård med stöd av LVM. Till de allmänna anstalterna räknas dels de nuvarande statliga anstalterna, dels de erkända anstalterna. Bland de erkända anstalterna – som alltså får lämna tvångsvård enligt lagen om nykterhetsvård – finns ett flertal med enskild huvudman, främst privata stiftelser. Dessa kommer sålunda att under en övergångstid själva få disponera över tvångsbefogenheterna enligt LVM. De vårdinstitutioner som i dag är enskilda vårdanstalter enligt lagen om nykterhetsvård och som inte heller f. n. disponerar något tvång omfattas däremot inte. I den mån de har kommunal huvudman kan de emellertid

senare bli aktuella för LVM-vård om huvudmännen vid sin institutionsplanering finner detta lämpligt.

I två motioner efterfrågas mera långtgående möjligheter att låta även vårdinstitutioner med enskild huvudman ta ett självständigt ansvar för vård enligt LVM. I *motion 1981/82:29 av förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m) och Håkan Winberg (m)* yrkas att propositionens förslag till lagtext ändras så att regeringen, om särskilda skäl föreligger, ges rätt att besluta att vård med stöd av lagen får lämnas även av hem som drivs av förening, stiftelse eller annan enskild. I *motion 1981/82:28 av Anita Persson (s)* betonas främst de övergångssvårigheter som kan komma att uppstå inom institutionsvården. Motionären anser att vård enligt LVM under en övergångsperiod bör kunna få lämnas även av andra hem än sådana som drivs av landstingskommuner eller kommuner, om länsstyrelsen godkänt dem för ändamålet.

Enligt 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen (RF) gäller efter viss ändring 1976 att förvaltningsuppgift kan överlämnas till bolag, förening, samfällighet, stiftelse eller enskild individ. Om förvaltningsuppgiften innefattar myndighetsutövning skall det ske med stöd av lag. Den nya RF trädde i kraft den 1 januari 1975. Den nämnda regeln, som saknade motsvarighet i den äldre RF, har sedan dess utnyttjats åtskilliga gånger, dock aldrig beträffande myndighetsutövning av utpräglat "offensiv" natur. Det har aldrig varit fråga om t. ex. föreläggande av vite eller motsvarande, än mindre om frihetsberövande åtgärder.

Det är således i och för sig inte uteslutet att överlåta åt t. ex. en privat stiftelse att svara för tvångsbefogenheter enligt LVM. Utskottet känner dock tveksamhet inför en sådan ordning, som dessutom skulle bli av stor principiell betydelse. Synen på människor med missbruksproblem och på vården av dem har förändrats avsevärt sedan lagen om nykterhetsvård antogs. Kraven på rättssäkerhet i vården och på respekt för de intagnas personliga integritet har växt sig allt starkare. Den syn på missbruksvården som präglar såväl socialtjänstlagen som LVM låter sig knappast förena med en vidsträckt rätt att använda våld eller annat tvång för att lösa olika svårigheter i vården.

Socialtjänstlagstiftningen skiljer sig från den nu gällande lagen om nykterhetsvård i vad gäller möjligheterna att använda tvång och olika påtryckningsmedel som ett led i vården av vuxna missbrukare. Det tvång som kan komma i fråga enligt LVM är starkt begränsat och omgärdat av olika rättssäkerhetsgarantier. En sådan viktig rättssäkerhetsgaranti är det politiska ansvar som enligt lagförslaget skall åvila styrelserna vid de hem som får ansvaret för LVM-vården.

Enligt utskottets mening är det knappast möjligt att i samma grad tillgodose kraven på rättssäkerhet inom ramen för en vård som lämnas genom ett enskilt rättssubjekt. Från principiell synpunkt kan man dessutom hävda att det allmänna inte bör kunna avhända sig ansvaret för åtgärder som

innebär så allvarligt intrång i enskilda människors personliga frihet. Utskottet anser därför övervägande skäl tala mot den av motionärerna föreslagna utvidgningen av rätten att disponera över tvångsåtgärder enligt LVM.

Detta innebär självfallet inte att de vårdinstitutioner som har enskild huvudman skulle ha spelat ut sin roll. Det enskilda initiativet och engagemanget har varit av största betydelse för tillkomsten av behandlingsmöjligheter inom missbruksvården. Även i framtiden behövs ett sådant komplement av varierad och delvis annorlunda vård än den som kan beredas genom det allmänna. Inte minst den nuvarande bristen på vårdplatser inom missbruksvården visar att de enskilda institutionernas resurser måste utnyttjas.

Att de vårdinstitutioner som har enskild huvudman skulle bli utan vårduppgifter till följd av att beslut om tvångsbefogenheter begränsas till de kommunala hemmen anser utskottet alltså som uteslutet. I praktiken kommer de dessutom att i stor utsträckning svara för vården genom att de intagna med stöd av 15 § LVM kan placeras på en enskild institution som ett led i LVM-vården, med möjlighet för den ansvariga kommunala institutionen att om ett sådant försök inte utfaller väl återhämta klienten dit. Sådana försöksplaceringar kommer vidare sannolikt ofta att leda till att missbrukaren kvarstannar frivilligt på den enskilda vårdinstitutionen efter det att LVM-vården upphört.

Utskottet anser inte heller att det finns någon anledning att befara att det inte kommer att finnas tillräckligt många hem som kan svara för vård enligt LVM. Institutionsstrukturen kommer att genomgå stora förändringar, varför det knappast är meningsfullt att göra jämförelser mellan å ena sidan antalet institutioner som f. n. kan lämna tvångsvård enligt lagen om nykterhetsvård och å andra sidan hur många av dessa som drivs av landstingskommuner eller kommuner. Om vissa av de vårdinstitutioner som i dag kan lämna tvångsvård inte kommer att kunna göra det i framtiden så kommer å andra sidan andra institutioner, som i dag inte har någon tvångsvård, att få formell möjlighet att göra det. Utskottet vill vidare erinra om att förhandlingar pågår bl. a. för att vissa av de nuvarande erkända vårdanstalterna med enskild huvudman skall tas över av i första hand landsting.

Utskottet vill slutligen framhålla att socialtjänstreformen bl. a. syftar till en mera varierad vård med större möjligheter att beakta de individuella behoven. Detta bör allmänt sett leda till att man inte i samma utsträckning behöver tvinga människor till vård.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1981/82:28 och 1981/82:29.

Institutionsstyrelserna

De hem som är avsedda att kunna lämna vård enligt LVM skall stå under ledning av en styrelse, vilken skall vara politiskt sammansatt. Landstingskommunen eller kommunen kan antingen utse en särskild styrelse eller uppdra åt någon annan nämnd att vara styrelse. Socialnämnden i en kommun kan dock till följd av sin egen funktion i fråga om LVM-vården inte utses till styrelse. Detsamma gäller social distriktsnämnd. I socialberedningens förslag (betänkandet s. 46) betonas även vikten av att styrelsen ges en självständig ställning i förhållande till den kommunala socialnämnden. En oklarhet i fråga om vem som har ansvaret för olika åtgärder som rör den enskilde kan enligt beredningen leda till att denne får svårare att hävda sina rättigheter.

Om landstingskommunen eller kommunen väljer att utse en särskild styrelse blir reglerna i kommunallagen (1977:179) om styrelse och nämnder tillämpliga härpå. Den blir fakultativ nämnd enligt kommunallagen. Om en redan befintlig nämnd utses till styrelse gäller oförändrade regler för den nämnden. I båda fallen gäller dessutom reglerna i LVM. I 16 § LVM föreskrivs sålunda att beslut om förlängning inte får delegeras, varken till tjänsteman eller till en avdelning inom styrelsen. Det hade visserligen kunnat ifrågasättas om inte delegation bort kunna tillåtas i sistnämnda fall (jfr 47 § andra stycket socialtjänstlagen). Att besluta om förlängning är emellertid en så kvalificerad uppgift att man måste fästa särskild vikt vid att hela styrelsen sätter sig in i frågan och tar ansvaret för den bedömning som görs. Inte minst med hänsyn till svårigheten att tillgodose kraven på politisk representativitet inom endast en avdelning av styrelsen anser därför utskottet att man tillsvidare måste acceptera ett delegationsförbud. Erfarenheterna av lagens tillämpning får utvisa om det finns skäl för en senare ändring av regeln.

En omständighet som kommer att sätta en särskild prägel på institutionsstyrelsernas verksamhet är vidare att den ansvariga kommunen eller landstingskommunen ofta kommer att ha vårdavtal med andra kommunala huvudmän av innebörd att dessa mot ersättning får disponera viss del av vårdplatserna vid institutionen. Fråga kan då uppkomma om hur man kan tillgodose det berättigade intresse utnyttjarkommunerna kan ha av att få en löpande insyn i hur ärendena rörande deras klienter handläggs liksom i hur vården bedrivs i stort. Särskilt när det rör sig om ett långvarigt och fast samarbete kan det anses önskvärt att den placerande kommunen ges tillfälle till insyn i mera organiserad form. Att kalla en representant för annan kommun att närvara vid styrelsens sammanträden är dock inte möjligt enbart med stöd av kommunallagens regler. I syfte att öka möjligheterna för huvudmännen att utforma vårdavtal med beaktande av eventuella önskemål om styrelserepresentation föreslår därför utskottet ett tillägg till 11 § LVM. Det blir härigenom möjligt att genom beslut av landsting resp. kommunfullmäktige tillförsäkra en placerande kommun rätt till adjunktion i

styrelsen. Såväl förtroendemän som tjänstemän eller experter kan komma i fråga. Regeln har emellertid ansetts böra begränsas till särskilt utsedda institutionsstyrelser.

Utskottet vill slutligen framhålla att någon skyldighet att anordna särskild styrelserepresentation för placerande kommun naturligtvis inte följer av den nu föreslagna bestämmelsen. Inte heller inskränks möjligheterna att avtala om t. ex. frivilliga samrådsorgan. Sådana kan utgöra ett alternativ när önskemålen om insyn begränsar sig till mera översiktlig information.

Tillsyn

Enligt 67 § socialtjänstlagen har socialstyrelsen tillsyn över socialtjänsten i riket. Enligt 68 § första stycket samma lag skall inom länet länsstyrelsen bl. a. följa socialnämndernas tillämpning av lagen och se till att de fullgör sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt.

Länsstyrelsen har enligt 68 § andra stycket socialtjänstlagen även tillsyn över alla hem för vård eller boende. Länsstyrelsen har rätt att inspektera verksamheten där och kan enligt 70 § förelägga ledningen för ett hem att avhjälpa eventuella missförhållanden. Om ett missförhållande är allvarligt och länsstyrelsens föreläggande inte efterkoms kan länsstyrelsen också förbjuda fortsatt verksamhet vid hemmet.

Till följd av LVM:s karaktär av komplement till socialtjänstlagen kommer ovanstående regler om tillsyn att gälla även för den vård som ges med stöd av LVM. Detta gäller såväl för själva institutionsvården som för de allmänna rehabiliteringsinsatser för vilka socialnämnden har ansvaret. I båda fallen är det länsstyrelsen som utövar den lokala tillsynen.

I *motion 1981/82:31 av Lena Öhrsvik m. fl. (s)* föreslås utvidgade regler om tillsyn över LVM-vården (*yrkande 4*). Enligt motionärerna bör det i varje län finnas en tillsynsnämnd för att övervaka vård och behandling samt fortsatt rehabilitering av dem som inom länet vårdas med stöd av LVM. Tillsynen föreslås pågå intill en tid av två år efter det att LVM-vården upphört. Motionärerna anger inte vilka befogenheter nämnderna skulle ha i fråga om inspektionsrätt, rätt att förbjuda olämplig verksamhet m. m.

Stor vikt måste som tidigare nämnts (s. 20) fästas vid att en vård mot den enskildes vilja blir föremål för noggrann och regelbunden kontroll genom en utomstående tillsynsmyndighet. Utskottet konstaterar emellertid att de av motionärerna föreslagna tillsynsnämnderna måste få i stort sett samma uppgifter som redan åvilar länsstyrelsen på grund av socialtjänstlagens regler. En ren dubblering av denna tillsyn kan självfallet inte komma i fråga.

Frågan uppkommer då om dessa tillsynsuppgifter bör överflyttas från länsstyrelsen till någon form av särskilt inrättade organ.

Att på detta sätt splittra tillsynsfunktionerna över missbruksvården ter sig dock varken lämpligt eller ens möjligt att genomföra konsekvent. Bl. a. kan erinras om att LVM-vården i stor utsträckning kommer att vara integrerad med den frivilliga vården, t. ex. genom att den som vårdats enligt lagen frivilligt kvarstannar på institutionen efter det att LVM-vården formellt avslutats, och genom att de som vårdas med stöd av LVM ofta kommer att placeras försöksvis i andra mera öppna vårdformer där inget tvång får förekomma. En uppdelning på olika myndigheter av t. ex. rätten att meddela förelägganden beträffande vården kan leda till motstridiga beslut och orsaka avsevärda praktiska problem. Även förslaget att ha olika tillsynsregler för i princip likartade ärenden hos socialnämnden ter sig svårt att genomföra.

Utskottet anser dessutom att länsstyrelsens samlade tillsyn över såväl socialtjänsten som institutionsvården innebär betydande fördelar i fråga om möjligheten att kunna överblicka situationen i stort och bedöma vilka åtgärder som behövs på såväl kortare som längre sikt. En myndighet med begränsade tillsynsfunktioner kan inte få detta vida perspektiv. Inrättandet av en sådan skulle även, genom den uppdelning av tillsynsuppgifterna som blev följden, kunna innebära en försvagning av länsstyrelsens allmänna funktion på socialtjänstområdet.

Som inledningsvis anförts har vidare socialstyrelsen den centrala tillsynen över socialtjänsten och därmed även över LVM-vården.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82:31 yrkande 4.

Övriga motionsspörsmål

I *motion 1981/82:4 av Rune Torwald (c)* föreslås *dels* en ändring av 6 § i förslaget till LVM så att beslut om vård gäller i tre månader i stället för, som enligt förslaget, i två veckor, och *dels* en ändring av 28 § som innebär att beslut om vård såsom huvudregel får verkställas omedelbart *(yrkande 1 delvis)*.

I 6 § andra stycket förslaget till LVM anges sålunda att, om vård enligt lagen inte har påbörjats inom två veckor från den dag rättens beslut vann laga kraft, beslutet upphör att gälla. Regeln är betingad av att LVM, till skillnad från lagen om nykterhetsvård, inte är tänkt att komma till användning som ett reguljärt led i vården av missbrukare utan endast är avsedd att ge möjlighet att i vissa särskilt allvarliga situationer genomföra en nödvändig vård. I enlighet härmed anges i propositionen (s. 78) att ett beslut om vård inte bör få hållas svävande under längre tid och därigenom huvudsakligen fungera som ett hot. Man bör enligt propositionen inte aktualisera frågan om vård hos rätten annat än då det finns ett omedelbart behov av att påbörja vården samt även praktiska möjligheter till det.

Det bör i det sammanhanget anmärkas att ansökan om vård enligt 5 § skall ange var vården kan påbörjas. Detta är enligt propositionen (s. 77) betingat

av att planeringen av vården skall vara förankrad i den praktiska verkligheten. Ansökan bör som regel inte ges in förrän det är klarlagt att det går att ordna adekvat vård. Innan rätten avgör målet bör i varje fall alltid sådan uppgift föreligga.

Man bör alltså kunna utgå från att när ett beslut om vård enligt LVM meddelas det finns såväl ett omedelbart behov av att genast inleda vården som tillgång till en för missbrukaren lämplig vårdplats. De problem som kan tänkas uppstå kommer därför närmast att gälla det fallet att missbrukaren fördröjer verkställigheten genom att avvika. Utskottet anser emellertid i likhet med propositionen (s. 78) att denna risk kan motverkas bl. a. genom ett beslut om omedelbar verkställighet i förening med en begäran om biträde från polismyndigheten enligt 26 §. Det bör i det sammanhanget framhållas att länsrättens beslut om vård inte vinner laga kraft förrän tre veckor efter det att domen meddelats. I praktiken disponerar man därför fem veckor för att finna missbrukaren och se till att han kommer till den vårdinstitution där han skall tas in.

Vad vidare gäller den av motionären föreslagna ändringen i 28 § konstaterar utskottet att denna knappast innebär någon större reell skillnad jämfört med propositionens förslag. Rätten måste i båda fallen ta ställning till i vad mån det är behövligt och lämpligt att verkställa beslutet genast. Med hänsyn till att LVM förutsätter att missbrukaren har ett omedelbart behov av vård torde detta ofta leda till att rätten beslutar att beslutet får verkställas utan hinder av att det inte vunnit laga kraft. Om missbrukaren redan är omhändertagen när domen meddelas måste ett beslut om omedelbar verkställighet vara regel med hänsyn till att avbrott i omhändertagandet självfallet måste undvikas.

28 § LVM, som för övrigt är uppbyggd efter mönster av motsvarande bestämmelse i LVU, ger alltså även i propositionens lydelse utrymme för att tillgodose de behov av omedelbar verkställighet som kan finnas. Om behovet av omedelbar verkställighet inte är överhängande anser å andra sidan utskottet att man om möjligt bör avstå härifrån med hänsyn till risken att domen kan överklagas och eventuellt upphävas. Formuleringen i propositionen får anses ge uttryck åt en rimlig avvägning mellan dessa olika synpunkter.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 1981/82:4 yrkande 1 såvitt nu är i fråga.

I *motion 1981/82:31 av Lena Öhrsvik m. fl. (s)* föreslås att ordet "missbrukare" skall bytas ut mot annat språkligt uttryck i vissa angivna bestämmelser i propositionsförslaget (*yrkande 3*). Motionärerna anför att lagtexten bör vara neutral och inte redan i t. ex. bestämmelsen om ansökan utgå från att avgörandet är klart.

Det är naturligtvis fullt möjligt att se över lagförslaget från språklig synpunkt på det sätt motionärerna föreslår. Utskottet anser emellertid inte

att uttrycket missbrukare leder tanken i den riktning som befaras i motionen. Det är uppenbart att frågan om att tillämpa LVM bara kan uppkomma när det gäller personer med långvariga och omfattande missbruksproblem. Att benämna dem missbrukare innebär självfallet inte ett ställningstagande för att det inte skulle gå att tillgodose deras behov av vård i frivillig form. Inte heller i övrigt finns några bärande skäl mot att i en lag som avser vård av missbrukare använda sig av detta språkliga uttryck.

Utskottet avstyrker därför motion 1981/82:31 yrkande 3.

Vissa följdändringar i LVM-förslaget

Delvis som en konsekvens av utskottets tidigare ställningstagande att socialnämnden inte bör åläggas att svara för utredning och ansökan i ärenden om vård enligt LVM (se s. 11), föreslår utskottet mindre ändringar i vissa andra bestämmelser i LVM som står i samband med föranstaltandet om vård.

15 § har fått en delvis annan formulering än den som föreslås i propositionen. Någon saklig ändring jämfört med propositionens förslag är inte avsedd.

25 § första stycket i lagförslaget rör befogenheten att besluta om läkarundersökning under utredningen. Denna befogenhet, liksom rätten enligt andra stycket att påkalla biträde av polismyndighet för att inställa den enskilde till undersökningen, bör således avse länsstyrelsen och inte socialnämnden. Härvid förfaller den i propositionen föreslagna ändringen i 47 § socialtjänstlagen, innebärande att bl. a. beslut att påkalla biträde av polisen för att genomföra läkarundersökning inte skulle få delegeras. Utskottet finner ingen anledning att för den korta övergångstid som socialnämnden nu kommer att handlägga dessa frågor ta upp någon motsvarande bestämmelse om delegationsförbud, särskilt som det inte heller enligt propositionen möter hinder att delegera beslut att begära hjälp av polisen enligt 26 §. När länsstyrelsen tar över dessa frågor kommer den interna arbetsordningen där att bli avgörande för på vilken nivå sådana beslut bör fattas.

26 § i lagförslaget rör rätten att påkalla biträde av polismyndighet *dels* för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande, *dels* för att efterforska den som avvikit från en vårdinstitution m. m. Även dessa befogenheter tillkommer till en del socialnämnden, varför viss justering av bestämmelsen bör göras. Det har i det sammanhanget ansetts lämpligt att omformulera bestämmelsen i syfte att klarlägga att socialnämnden inte har att ta befattning med tvångsåtgärder under vårdtiden. Sedan intagning skett på en vårdinstitution bör institutionen ensam svara för vårdens genomförande. Som en följd av att socialnämnden är skyldig att föranstalta om verkställighet av beslut om vård eller omhändertagande (6 § resp. 12 §) bör emellertid socialnämnden kunna begära hjälp från polisen för att inställa en missbrukare vid den

vårdinstitution där intagning skall ske. Därefter tar institutionen över ansvaret för alla dylika åtgärder. Med hänsyn till att rätten kan besluta om omedelbart omhändertagande i vissa fall (8 § andra stycket) samt om omedelbar verkställighet av beslut om vård (28 § tredje stycket) har även rätten tillagts möjlighet att påkalla biträde av polisen för att inställa en missbrukare vid den ansvariga vårdinstitutionen.

Biträde av polismyndighet enligt första stycket avser inte överföring till sjukhus. Det ankommer på institutionen att efter samråd med sjukhuset ta ställning till frågan om den inledande vården.

I det sammanhanget bör anmärkas att polisens bistånd inte får användas för att med våld föra någon till sjukhus mot hans vilja eller återföra honom till sjukhuset om han avvikit därifrån (jfr ovan s. 19). En sådan tvångsmöjlighet vore i princip meningslös när det gäller att bereda någon vård enligt sjukvårdslagen. Sådan vård kan nämligen inte genomföras mot den enskildes vilja. Däremot möter inget hinder att anlita polismyndigheten för att förflytta en intagen som i och för sig går med på sjukhusvård. Skulle LSPV i ett visst fall vara tillämplig kan polishandräckning påkallas med stöd av den lagen.

Utskottet vill dessutom rent allmänt framhålla att biträde av polismyndigheten inte bör begäras annat än då en åtgärd inte kan genomföras på något annat sätt. I normalfallet bör således socialnämndens eller vårdinstitutionens egen personal själv ombesörja förflyttningar etc. Utskottet hänvisar i övrigt till vad som anförs härom i propositionen (s. 102).

30 § i lagförslaget reglerar skyldigheten att göra anmälan om att någon är i behov av vård enligt LVM. Som en följd av att länsstyrelsen ges ansvaret för att utreda frågan om sådan vård bör anmälan göras till länsstyrelsen och inte till socialnämnden. Skulle länsstyrelsen vid sin utredning finna att behovet av vård bör kunna tillgodoses redan enligt socialtjänstlagen kan socialnämnden därefter ta över ärendet. Länsstyrelsen kan härvid med stöd av 1 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100) lämna socialnämnden de uppgifter som erfordras.

Det bör framhållas att anmälnings- och uppgiftsskyldighet enligt 30 § omfattar även socialnämnd. Detta är självfallet en förutsättning för att länsstyrelsen skall kunna utreda om det finns möjlighet att ge en missbrukare den vård eller behandling han behöver med stöd av socialtjänstlagen.

I det sammanhanget bör framhållas att en anmälan från socialnämnden till länsstyrelsen inte förutsätter ett beslut av nämnden. LVM hindrar inte att vederbörande tjänsteman själv tar kontakt med länsstyrelsen som ett led i handläggningen av det egna ärendet. Det ankommer sålunda på varje kommun att avgöra i vilken utsträckning och till vem sådana uppgifter bör delegeras (3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen samt 38 § socialtjänstlagen). Det framstår emellertid som naturligt att ha någon form av delegationsmöjlighet för dessa ofta mycket brådskande fall.

Utskottet föreslår slutligen den ändringen jämfört med propositionens förslag att beteckningen "statliga och kommunala myndigheter" ändras till endast "myndigheter". Genom denna formulering, som dessutom står i bättre överensstämmelse med avfattningen av motsvarande bestämmelse i socialtjänstlagen (71 §), förtydligas att även de allmänna försäkringskassorna omfattas av bestämmelsen.

31 § i lagförslaget innehåller regler om möjlighet att i vissa fall underlåta åtal för brott som någon begått innan han beretts vård med stöd av LVM eller under vårdtiden. Med hänsyn till sambandet med de föreslagna ändringarna i brottsbalkens regler om överlämnande till vård enligt LVM (se s. 36) föreslår utskottet att yttrande i åtalsfrågan skall avges av länsstyrelsen i stället för, såsom enligt propositionen, av socialnämnden.

33 § har kompletterats med en regel om vilken länsstyrelse som skall fullgöra uppgifter enligt LVM.

Övergångsbestämmelserna har kompletterats med en ny andra punkt, varigenom socialnämnden åläggs att fram till den 1 januari 1984 fullgöra de uppgifter som enligt LVM annars skall ankomma på länsstyrelsen. Härvid föreskrivs i punktens andra stycke att socialnämnden inte får delegera beslut om att ansöka om vård enligt LVM. I det fall någon är omedelbart omhändertagen och det inte finns tid att avvakta nämndens beslut – ansökan skall ges in inom en vecka från det länsrätten fastställde beslutet om omhändertagande – får dock ansökan göras av nämndens ordförande eller annan därtill förordnad ledamot. Detta överensstämmer i sak med propositionens förslag såvitt avser 47 § socialtjänstlagen och 10 § LVM. Av allmänna förvaltningsrättsliga principer följer att nämndens eller ordförandens beslut att göra sådan ansökan inte torde kunna överklagas separat.

Utskottet har däremot inte funnit tillräcklig anledning att förbjuda delegation av beslut att begära biträde av polisen för att inställa en missbrukare till läkarundersökning. Någon motsvarighet till propositionens förslag om möjlighet till ordförandebeslut i dessa fall (25 § andra stycket LVM) erfordras därför inte.

Propositionens förslag till punkt 2 i övergångsbestämmelserna, vilken motsvarar punkt 3 i utskottets förslag, har vidare omformulerats något i syfte att klargöra att 40 § tredje–sjätte stycket nykterhetsvårdslagen om styrelse och föreståndare m. m. vid de allmänna vårdanstalterna skall tillämpas under 1982. Bestämmelsen förutsätts bli kompletterad genom av regeringen utfärdade verkställighetsföreskrifter. De erkända anstalter som har eller före 1982 års utgång får kommunal eller landstingskommunal huvudman och som tas upp i plan enligt 23 § socialtjänstlagen blir emellertid att anse som sådana hem som avses i 11 § LVM. Denna övergångsbestämmelse berör då inte dem.

Ändringar i socialtjänstlagen

Utskottets ställningstagande att länsstyrelsen och inte socialnämnden bör svara för utredning och ansökan om vård enligt LVM gör att propositionens förslag till ändring i *47* och *49 §§* socialtjänstlagen förfaller. En mot 47 § svarande bestämmelse om förbud att delegera beslut att ansöka om vård enligt LVM under den övergångstid socialnämnden kommer att svara härför har tagits upp i punkt 2 av övergångsbestämmelserna till LVM.

48 § socialtjänstlagen har setts över i vad gäller hänvisningen till föräldrabalkens bestämmelser. Den nya lydelsen överensstämmer med motsvarande nu gällande regel i 7 § tredje stycket barnavårdslagen. Även *54 §* socialtjänstlagen har justerats i tekniskt avseende.

Utskottets förslag till lydelse av *69 §* överensstämmer med propositionens förslag. Tillägget innebär att tystnadsplikt kommer att gälla även för dem som är verksamma vid privata vårdinstitutioner. För dem som är anställda vid kommunala eller landstingskommunala hem gäller tystnadsplikt enligt sekretesslagen.

71 § socialtjänstlagen innehåller f. n. regler om anmälningsskyldighet till skydd för barn och ungdom. Stadgandet saknar motsvarighet till den i 30 § tredje stycket LVM stadgade skyldigheten att lämna uppgifter som kan vara av betydelse för utredning enligt nämnda lag.

De anmälningsskyldiga myndigheternas skyldighet att också lämna uppgifter till utredning enligt LVM motiveras i propositionen (s. 105) med att man velat klarlägga att sekretesslagstiftningen inte bör få lägga hinder i vägen för utredningen eller för ett nödvändigt samråd om alternativa vårdformer, eftervårdande insatser m. m. Intresset av att domstolen får ett riktigt och fullständigt beslutsunderlag måste i detta fall väga över intresset av att inte lämna ut uppgifter. Det vore enligt propositionen inte godtagbart från rättssäkerhetssynpunkt om beslut av så ingripande natur skulle grundas på lösa antaganden eller på en utredning som på grund av ofullständighet gav en missvisande bild av missbrukarens situation.

Lagrådet anför i sin kommentar till den föreslagna 30 § LVM (prop. s. 118) att det med en föreskriven anmälningsplikt följer skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten omfattar. Verkan blir därför att en bestämmelse om anmälningsplikt bryter genom sekretesskyddet på samma sätt som en regel om uppgiftsskyldighet. En annan fråga är enligt lagrådet om det anses lämpligt med överenstämmelse mellan området för anmälningsskyldigheten och området för uppgiftsskyldigheten. Om, som inte kan anses osannolikt, det stundom anses önskvärt att uppgiftsskyldighet gäller ett något vidare område än det anmälningsplikten avser, erfordras vid sidan om bestämmelsen om anmälningsplikten en regel om uppgiftsskyldigheten. Lagrådet konstaterade vidare att den i 30 § tredje stycket upptagna regeln om uppgiftsskyldighet gäller alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning enligt LVM. En vidare skyldighet får enligt lagrådet anses följa

av denna bestämmelse än av regeln om anmälningsskyldighet i första stycket. Lagrådet nämner som exempel att en skyddskonsulent, som själv inte haft anledning att göra någon anmälan, får en förfrågan med anledning av att man av andra skäl igångsatt en utredning enligt LVM. I ett sådant fall synes enligt lagrådet uppgiftsskyldighet för skyddskonsulenten inte följa av första stycket men väl av tredje stycket. Lagrådet hade ingen erinran mot bestämmelsen.

En av lagrådets ledamöter (regeringsrådet Hilding) erinrade om att motsvarande bestämmelse i 71 § socialtjänstlagen, om anmälningsskyldighet till skydd för barn och ungdom, saknar motsvarighet till den nu föreslagna uppgiftsskyldigheten till utredning enligt LVM. Med hänvisning till att uppgiftsskyldigheten inte syntes böra vara mindre omfattande när det gäller barn och ungdom än när det gäller vuxna missbrukare förordade hon att 71 § socialtjänstlagen ändras så att den bringas i överensstämmelse med 30 § tredje stycket LVM.

Socialstyrelsen har vidare i skrivelse till utskottet framhållit att det är av synnerligen stor vikt att socialnämnderna får fram ett fullständigt och riktigt beslutsunderlag när det gäller utredningar till skydd för barn. Socialstyrelsen anser det därför angeläget att det finns en uppgiftsskyldighet för myndigheter och andra som omfattas av anmälningsskyldigheten, även i de situationer det inte varit aktuellt att göra anmälan i ärendet. Styrelsen föreslår en mot 30 § tredje stycket LVM svarande komplettering av 71 § socialtjänstlagen.

Att se till att barn och ungdomar som befinner sig i en utsatt situation får den vård eller det skydd de behöver är en av socialtjänstens viktigaste uppgifter. För att kunna fylla denna funktion måste självfallet socialnämnden ha möjlighet att utreda den unges situation och hans behov av hjälp. Ofta kommer socialnämnden härvid att bli mycket beroende av i vilken utsträckning man kan få uppgifter från andra myndigheter och befattningshavare som kommit i kontakt med den unge och hans familj. Syftet med en sekretesslagstiftning på det sociala området är självfallet inte att hindra eller försvåra genomförandet av sådana utredningar. Att i 71 § socialtjänstlagen införa en mot 30 § tredje stycket LVM svarande bestämmelse om uppgiftsskyldighet till utredning om ett barns behov av skydd kan undanröja svårigheter av detta slag. Det kan även bidra till att domstolarna får bättre och mera fullständigt beslutsunderlag för ställningstaganden i mål om vård enligt LVU. Att sådana mål blir så noggrant och allsidigt belysta som möjligt är självfallet angeläget, såväl från rättssäkerhetssynpunkt som av hänsyn till barnets anspråk på skydd.

Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen i detta sammanhang kompletterar 71 § socialtjänstlagen med en regel om uppgiftsplikt till utredning av en underårigs behov av skydd. Tillägget avser de enligt samma paragraf redan anmälningsskyldiga myndigheterna och befattningshavarna.

Svenska kommunförbundet har vidare i skrivelse till utskottet påtalat att det på många håll råder ovisshet om hur man skall förfara med de sociala centralnämnder och distriktsnämnder som inrättats med stöd av äldre lagstiftning fram till dess nya kommunala val förrättats (jfr 3 kap. 5 § första stycket kommunallagen). För att klargöra att de befintliga sociala centralnämnderna och distriktsnämnderna bör fortsätta att fungera som socialnämnd resp. social distriktsnämnd enligt den nya lagen föreslår utskottet tillägg av en ny *punkt 12 i övergångsbestämmelserna* till socialtjänstlagen. För klarhetens skull kan tilläggas att bestämmelsen inte gäller eventuella utskott hos de befintliga nämnderna. Sådana utskott upphör vid den nya lagens ikraftträdande. Ingenting hindrar emellertid att socialnämnden utser nya utskott.

Utskottets förslag till ändringar i socialtjänstlagen framgår av *bilaga 2*.

Ändringar i annan lagstiftning

I propositionen föreslås ett tillägg till *11 § LVU* i syfte att möjliggöra att socialnämndens ordförande eller annan därtill förordnad ledamot i brådskande fall kan fatta beslut om var ett barn som vårdas eller blivit omhändertaget enligt LVU skall vara placerat. Behovet av en sådan bestämmelse är föranlett av att det enligt 47 § socialtjänstlagen inte är tillåtet att delegera bl. a. beslut om var den unge skall vistas under vårdtiden. Detta är alltså något som nämnden skall avgöra.

Det finns emellertid situationer då det inte är möjligt att avvakta att nämnden kan sammanträda och fatta beslut i frågan. Detta kan inträffa både i fall när ett barn måste omhändertas omedelbart – vilket kan beslutas av nämndens ordförande – och i fall när ett barn av ett eller annat skäl omedelbart måste flytta från det hem där det ursprungligen placerats. Lagen måste därför ge utrymme för ett snabbt beslut om var barnet då skall placeras.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag om att för de fall nämndens beslut inte kan avvaktas öppna möjlighet för nämndens ordförande eller eventuellt annan ledamot att fatta beslut på nämndens vägnar. Kravet på att detta bara får ske när nämndens beslut inte kan avvaktas utgör emellertid en tillräcklig begränsning av denna befogenhet. Utskottet kan således inte se några fördelar med att såsom i propositionen därutöver förutsätta en allvarlig fara för den unges hälsa eller utveckling. Ett sådant villkor kan leda till svårigheter i tillämpningen bl. a. med hänsyn till att likartade farorekvisit redan finns i såväl 1 § som 6 § LVU. Det bör t. ex. alltid vara möjligt att besluta om placering av ett omhändertaget barn i samma utsträckning som man kunnat besluta om själva omhändertagandet.

Det bör tilläggas att huvudregeln självfallet fortfarande är att hela

nämnden skall ta ställning till placeringsfrågorna om det finns möjlighet härtill. Byten av familjehem och andra förutsebara omplaceringar av barn bör sålunda inte genomföras med ordförandebeslut.

Utskottet tillstyrker således propositionens förslag med den nu nämnda justeringen. Utskottets förslag framgår av *bilaga 3*.

Utskottets ställningstagande att länsstyrelsen och inte socialnämnden skall svara för utredning och ansökan om vård enligt LVM föranleder vidare viss ändring av propositionsförslagen rörande *31 kap. 2 § brottsbalken* och *38 kap. 2 § brottsbalken* jämte *övergångsbestämmelser*. I likhet med vad som föreslås beträffande själva LVM föreslår utskottet att man redan nu anger att uppgiften att föranstalta om vård enligt denna lag åvilar länsstyrelsen, medan det i övergångsbestämmelser föreskrivs att uppgifterna i fråga fram till den 1 januari 1984 skall fullgöras av socialnämnden. Utskottets förslag till ändringar i brottsbalken framgår av *bilagorna 4 och 5*.

Övriga lagförslag tillstyrks med de formella ändringar som föranleds av utskottets förslag till ändrade övergångsbestämmelser för LVM. Beträffande den i propositionen föreslagna ändringen i *brottsskadelagen (1978:413)* vill utskottet emellertid framhålla att skadeskyddet enligt förslaget inte gärna kan begränsas till en tid av fyra månader (jfr prop. s. 136). Det föreligger nämligen inget hinder för den som vårdas frivilligt i ett sådant hem som avses i 11 § LVM att, om hans vårdbehov föranleder det, kvarstanna längre tid. Även den som vårdats viss tid enligt LVM kan kvarstanna frivilligt för ytterligare vård. Den föreslagna utformningen av 3 § brottsskadelagen strider dock inte häremot och kan därför godtas.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *frågan om avslag på proposition 1981/82:8 jämte begäran om nytt förslag m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2, såvitt motionen hänvisats till socialutskottet,
2. beträffande *utredning och ansökan om vård*
   att riksdagen med anledning av propositionen, motion 1981/82:27 yrkande 1 och motion 1981/82:30 godkänner vad utskottet anfört,
3. beträffande *skyddet för närstående*
   att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1981/82:26 och motion 1981/82:27 yrkande 3 godkänner vad utskottet anfört,
4. beträffande *missbruk under graviditet*
   att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1981/82:25 godkänner vad utskottet anfört.

5. beträffande *preciserat vårdinnehåll*
   att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1981/82:31 yrkande 2 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört,
6. beträffande *inledande sjukhusvård*
   att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:27 yrkande 4 och motion 1981/82:31 yrkande 2 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört,
7. beträffande *bestämmelse om rätt till ändamålsenlig vård*
   att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1981/82:31 yrkande 1 godkänner vad utskottet anfört,
8. beträffande *vårdtidens längd*
   att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:4 yrkande 1 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört,
9. beträffande *intagning enligt LSPV*
   att riksdagen med avslag på motion 1981/82:27 yrkande 2 godkänner vad utskottet anfört,
10. beträffande *vårdinstitutioner med enskild huvudman*
    att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:28 och motion 1981/82:29 godkänner vad utskottet anfört,
11. beträffande *tillsyn*
    att riksdagen med avslag på motion 1981/82:31 yrkande 4 godkänner vad utskottet anfört,
12. beträffande *giltighetstid för beslut om vård*
    att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:4 yrkande 1 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört,
13. beträffande *verkställbarhet av beslut*
    att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:4 yrkande 1 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört,
14. beträffande *uttrycket "missbrukare" i lagtexten*
    att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:31 yrkande 3 godkänner vad utskottet anfört,
15. att riksdagen antar
    a) i *bilaga 1* framlagt förslag till lag om vård av missbrukare i vissa fall,
    b) i *bilaga 2* framlagt förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620).

c) i *bilaga 4* framlagt förslag till lag om ändring i brottsbalken,

d) i *bilaga 5* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken,

e) i *bilaga 10* framlagt förslag till lag om ändring i delgivningslagen (1970:428),

f) i *bilaga 14* framlagt förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413),

16. att riksdagen antar

a) i *bilaga 3* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

b) i *bilaga 6* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:231) om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),

c) i *bilaga 7* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),

d) i *bilaga 8* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:32) om ändring i lagen (1944:133) om kastrering,

e) i *bilaga 9* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:229) om ändring i lagen (1981:33) om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister,

f) i *bilaga 11* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1973:189) med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter,

g) i *bilaga 12* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:36) om ändring i datalagen (1973:289),

h) i *bilaga 13* framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:737) om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173),

i) i *bilaga 15* framlagt förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Stockholm den 3 december 1981

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Karl Leuchovius (m), John Johnsson (s), Erik Larsson (c), Ivar Nordberg (s), Blenda Littmarck (m), Karin Israelsson (c), Anita Bråkenhielm (m), Stig Alftin (s), Gunhild Bolander (c), Christer Eirefelt (fp), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s) och Sverre Palm (s).

Reservationer

Blenda Littmarck (m) har avgivit tre reservationer.

1. Utredning och ansökan om vård (mom. 2 i hemställan)

Reservanten anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 10 med orden "Utskottet konstaterar" och slutar på s. 11 med "*bilaga 1*" bort ha följande lydelse:

Enighet torde råda om att beslut enligt LVM om tvångsvård är av sådan art att de av rättssäkerhetsskäl bör prövas av länsrätt. Meningarna har däremot gått starkt isär om vilket organ, *socialnämnd eller länsstyrelse*, som bör bära ansvaret för utredning och ansökan om åtgärd hos länsrätten. Frågan kräver därför ingående överväganden.

Socialberedningen föreslog med åberopande av det synsätt, som enligt socialtjänstlagens målsättningsparagraf skall prägla socialtjänsten, nämligen människors självbestämmanderätt och integritet, att ansvaret skulle läggas över på ett statligt organ, länsstyrelsen, och inte bäras av socialnämnden. Denna har visserligen det primära ansvaret för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som behövs för att komma ifrån missbruket. Men om nämnden skulle föra talan hos länsrätten skulle det försvaga dess avsedda ställning som serviceorgan, och människor med missbruksproblem skulle inte med förtroende vända sig till nämnden utan i stället dölja sina problem. Vid utförande av talan skulle länsstyrelsen dock få del av alla uppgifter hos nämnden, vilka kan vara av betydelse för utredningen. Men beredningen betonar att inte alla tidigare gjorda utredningar behöver göras om. Men länsstyrelsen skall ha att självständigt bedöma om ytterligare utredning behövs, och då införskaffa den eller, om skälen inte räcker, avskriva ärendet. Sällan torde dock enligt beredningen anledning finnas att ifrågasätta behovet av talan, när socialnämnd gjort anmälan. Beredningen tillägger att det även skulle vara en fördel att en myndighet, som inte tidigare sysslat med ett ärende som socialnämnd handlagt, får göra en bedömning av vårdfrågan innan den föreläggs länsrätten. Samtidigt kan länsstyrelsen då bevaka att dylika ärenden handläggs på ett enhetligt sätt ute i kommunerna. Vid remissen gick en stor majoritet bland myndigheterna emot tanken att överflytta ansvaret att föra talan till länsstyrelserna. Och regeringspropositionen innebär att detta ansvar, åtminstone tills vidare, skall åvila socialnämnderna.

Departementschefen tar sin utgångspunkt i att socialnämnden enligt 11 § socialtjänstlagen uttryckligen ålagts att se till att den enskilde missbrukaren får den hjälp eller vård som behövs för att komma ifrån missbruket. Något undantag för den mest ingripande vårdinsatsen – vård oberoende av samtycke – görs inte, och socialnämnden har alltså detta ansvar, så länge det

inte uttryckligen lyfts bort genom lag. Mot bakgrund av detta socialnämndens övergripande ansvar för nödvändiga vårdåtgärder har socialministern velat se beredningens förslag närmast som en tanke att länsstyrelsen skulle som ett, om än mycket självständigt, allmänt ombud föra socialnämndens talan inför länsrätten. Ett sådant resonemang hade stora förtjänster. Däremot kan invändas att det kommer att medföra en viss dubblering av utredningsarbetet och kräva ökade resurser hos länsstyrelserna. Varken den korta tiden innan LVM är avsedd att träda i kraft eller den ekonomiska situationen anser departementschefen medge att man nu bygger upp en särskild organisation hos länsstyrelserna för ändamålet. Ute i kommunerna finns redan kvalificerad och erfaren personal med vana vid ärenden av likartat slag. Socialministern har därför stannat vid att i LVM föreslå att socialnämnderna skall föra talan hos länsrätten men velat redovisa ståndpunkten som en övergångslösning. Ett slutligt ställningstagande kunde framdeles komma att göras i anslutning till socialberedningens uppföljning av LVM.

I två motioner – 1981/82:27 av Olof Palme m. fl. (s) och 1981/82:30 av Lars Werner m. fl. (vpk) – har yrkats att ansvaret för utredning och ansökan i enlighet med socialberedningens förslag skall läggas på länsstyrelsen. Utöver socialtjänstlagens allmänna inriktning har i förstnämnda motion även åberopats angelägenheten av ett snabbt förfarande med hänsyn till att grunden för LVM-vård är missbrukarens vårdbehov. Möjligheterna att få till stånd en snabb intagning skulle försämras, därför att om ansvaret läggs på socialtjänsten måste nämndsammanträde avvaktas.

Vid ett principiellt ståndpunktstagande till frågan om socialnämnd eller länsstyrelse bör föra talan hos länsrätten i LVM-mål synes rimligt att, såsom departementschefen gjort, ta utgångspunkten i socialnämndens övergripande ansvar för att den enskilde får den hjälp och vård han behöver, även vården utan samtycke. Situationen är då som regel den att nämnden i det enskilda fallet haft att pröva olika andra vårdmöjligheter enligt skilda lagar, främst frivillig vård enligt socialtjänstlagen och sjukvårdslagen, därefter LSPV, eventuellt LVU m. m., men till slut för att rädda missbrukaren funnit vård enligt LVM oundgänglig och det så snart som möjligt. När domstol då av rättssäkerhetsskäl skall pröva om förutsättningar för sådan tvångsvård föreligger, framstår det såsom en naturlig och närmast självklar arbetsuppgift för socialnämnden att framlägga utredningen och göra ansökan hos länsrätten. Att fråntas denna uppgift ter sig som en egendomlig deklassering av den sociala myndigheten. Mycket starka skäl bör krävas för att vidta en sådan åtgärd och så att säga lägga in en extra prövning av talan hos en utomstående administrativ statlig myndighet, som gör hela förfarandet mera tungrott och opraktiskt.

När man i de allmänna talesätten om principiella synpunkter och "synsätt på socialtjänsten", söker utfinna de verkliga skälen för inkopplingen av länsstyrelsen, blir man lätt tveksam. Man vill hos missbrukarklientelet skapa

förtroende för socialvården som ett rent serviceorgan, som arbetar endast med frivillighet och respekt för självbestämmande. Formellt skall då socialnämnden stå fri gentemot tvångsåtgärder genom att ett statligt organ svarar för processen om tvångsåtgärderna för missbrukare, och socialnämnden skall inte ens nämnas till namnet i 30 § om "myndigheters" anmälningsplikt. I sak torde dock missbrukaren snart få klart för sig, att det är socialnämnden som beslutat att hos länsstyrelsen anmäla behovet av tvångsåtgärder och dit lämna alla uppgifter, som kan vara av betydelse i saken. Om detta psykologiska spel är kärnan i det hela, har det alltför mycket karaktär av kurragömmalek med verkligheten för att tjäna något till.

Inkopplingen av länsstyrelsen som processorgan är en irrationell byråkratisk anordning, som tvivelsutan leder till en hel del dubbelarbete och betydande personalkostnader i onödan. Hos länsstyrelsen finns ju inget primärt utredningsmaterial och inget centralt socialregister för länets alkohol- och narkotikamissbrukare. Socialberedningens egna utsagor vittnar om att det sakliga behovet av länsstyrelsens granskning är ganska ringa. Det borde enkelt kunna tillgodoses vid processen i länsrätten. Om man utgår ifrån att en domstol på ett tillfredsställande sätt kan svara för rättssäkerhetsprövningen, får också de i övrigt anförda skälen för anordningen anses föga vägande. Att länsstyrelsen i samband med sin processuella uppgift i enskilda ärenden skulle kunna nämnvärt initiera en ökad jämnhet i de olika kommunernas användning av LVM-åtgärder är svårt att tro. Åberopandet av angelägenheten av snabb handläggning med hänsyn till missbrukarens akuta vårdbehov såsom skäl för länsstyrelsealternativet torde vara orealistiskt, eftersom den dubbla prövningen – först beslutet i socialnämnden att anmäla behovet av LVM-vård och att överlämna allt utredningsmaterial samt därefter länsstyrelsens granskning och eventuella kompletteringar av utredningen – som regel måste betyda en avsevärt ökad tidsutdräkt, som onekligen kan vara ödesdiger i en akut vårdsituation.

Talet om risker för motsättningar och svårigheter i klientens fortsatta samarbetsförhållande till nämnden, om den skulle föra processen, torde vara betydligt överdrivet och får kanske vägas mot de nackdelar, som länsstyrelsealternativet kan leda till i form av bortfall av det stöd, som klienten tidigare fått från socialnämnden.

Vad här anförts leder enligt utskottets mening till slutsatsen att propositionens förslag att socialnämnderna skall åläggas att föra talan vid länsrätten enligt LVM bör godtas av riksdagen. Om i framtiden en omprövning av detta system skulle föranledas av en mera generell lösning inom socialvården, får detta upptas till bedömning med hänsyn till då föreliggande förutsättningar. En tanke som kan vara värd att pröva är anordnandet för länsrättsmålen (även LVU-målen) av en gemensam processjuridisk service, som kommunerna i mån av behov och efter eget bedömande kan anlita.

Utskottet avstyrker på grund av det anförda bifall till de av Olof Palme m. fl. och Lars Werner m. fl. framlagda motionerna.

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 30 med "*25 §*" och slutar på s. 31 med "brådskande fall" bort utgå,

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 32 som börjar med "*31 §*" och slutar med "därför inte" bort utgå,

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *utredning och ansökan om vård*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1981/82:27 yrkande 1 och motion 1981/82:30 godkänner vad utskottet anfört.

2. Skyddet för närstående (mom. 3 i hemställan)

Reservanten anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 14 med "Utskottet vill" och slutar på s. 15 med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Tillämpningsområdet för den föreslagna LVM bestäms i hög grad av de s. k. specialindikationerna, som finns upptagna i 3 §. Där beskrivs de speciella situationer, som enligt lagen måste föreligga – utöver den grad av hemfallenhet åt missbruk och det trängande vårdbehov som anges i 2 § – för att tvångsvård må beslutas. Specialindikationerna är starkt inskränkta i förhållande till nykterhetsvårdslagen, vilket i vissa hänseenden måste inge betänkligheter.

Här må erinras om de specialindikationer i gällande nykterhetsvårdslag (15 §), som måste anses viktigast för rättsskyddet. Dessa avser sådana fall, där den åt alkoholmissbruk hemfallne till följd av sitt missbruk befinns:

vara farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa, eller

utsätta någon, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård, eller

föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt.

Riskerna för att missbrukaren genom sina beteendeförändringar skadar andra människor beaktas i den nu föreslagna 3 § b) endast i fall, där denna kan befaras komma att allvarligt skada någon närstående. Detta innebär ett starkt avsteg från gällande nykterhetsvårdslags reglering.

Såsom departementschefen anfört är naturligtvis det föreslagna rättsskyddet för "närstående" i hög grad angeläget. Ett förebyggande skydd för familjeomgivningen är ju i främsta rummet påkallat, eftersom hustru, barn och andra anhöriga till missbrukaren hör till de mest utsatta och oskyldiga offren för missbruket. Socialberedningens uppfattning att detta skydd endast skulle ha en temporär motivering, nämligen i avvaktan på att all misshandel på privat område läggs under allmänt åtal, är däremot inte acceptabel. En sådan reform av åtalsrätten framstår som angelägen, men den gör ingalunda skyddet i LVM onödigt.

Emellertid bör anmärkas att rättsskyddet för närstående i propositionen synes ha fått en olycklig formulering genom den tidigare hopkopplingen med risken för att missbrukaren skall skada sig själv allvarligt. Även i fråga om närstående förutsätts att "allvarlig skada" skall befaras. Graderingen "allvarlig", som tillkommit i departementsförslaget utan angiven motivering, leder gärna juristers tankar till grava tillstånd som allvarlig kroppsskada i brottsbalken. Detta kan uppenbarligen inte ha varit lagstiftarens mening. Även begreppet "skada" kan vara tveksamt i detta sammanhang, eftersom det av gammalt i samband med misshandelsbrott haft betydelsen av något mer eller mindre kvarstående, ett men eller en åkomma, och inte enbart tillfogande av smärta. Enligt departementschefens motiv avses dock här även närståendes lidanden genom t. ex. ett hotfullt, pockande eller hänsynslöst uppträdande från missbrukarens sida.

Den föreslagna inskränkningen i detta rättsskydd till att avse endast närstående har av socialberedningen motiverats i en enda mening: "Utomstående som hotas av en missbrukare kan få tillräckligt skydd genom brottsbalkens regler." Uttalandet kunde knappast ha varit mera verklighetsfrämmande för att beskriva hur många människor upplever alkohol- och narkotikamissbrukarna i dagens samhälle.

Vid remissbehandlingen av socialberedningens förslag har också denna uppfattning mötts av starka betänkligheter, framför allt från domstolar och från riksåklagaren. Den senare har starkt understrukit behovet av stadganden i LVM, som motsvarar de i nykterhetsvårdslagen och den fortfarande gällande LSPV förekommande. Brottsförebyggande rådet och Nykterhetsrörelsens landsförbund har samma uppfattning.

Trots att ett enhälligt lagråd vid sin granskning angivit att rättsskyddet i LVM bör vidgas till att gälla även andra än "närstående" har propositionen fastslagit den i socialberedningen föreslagna inskränkningen.

I motion 1981/82:26 har Anita Bråkenhielm (m) vänt sig mot det egendomliga i att inskränka möjligheterna för ingripande till fall där närstående utsätts för fara. Det avgörande borde i stället vara vårdsynen att våldshandlingar kan anses utgöra tillräckligt allvarliga symtom på ett genom missbruket förändrat beteende för att i sig utgöra indikation för omhändertagande och vård. På grund härav har i motionen yrkats att specialindikationen i 3 § b) skall vidgas att omfatta fara för skada även på utomstående tredje man.

Utskottet anser att den av motionären angivna vårdsynen är betydelsefull för utformningen av LVM. Det avgörande för specialindikationen bör då vara framträdandet av missbrukssymtom i form av brutalisering och benägenhet för våldshandlingar, oavsett vem de riktar sig mot. Att de riktar sig mot tredje man kan rimligtvis inte anses som ett hinder för att indicera tvångsvård. Rättsskyddssynpunkten sammanfaller sålunda här med vårdaspekten.

Att begränsa rättsskyddet till att endast avse närstående skulle enligt

utskottets mening innebära en betydande förskjutning i balansen av rättssäkerheten mellan grova missbrukare och andra medborgare, till de senares nackdel. För missbrukarna skulle det samtidigt föranleda ökad användning av brottsbalkens tvångsvård, som för dem vid fullbordat brott vanligen skulle bli strängare och framför allt mindre adekvat än tvångsvården enligt LVM. Säkert är att i den mån en vårdlag är ägnad att förhindra en missbrukare från att i påverkat tillstånd begå vettlösa gärningar, så står den lagen på sikt långt mer i missbrukarens eget intresse än den lag som hårt straffar hans gärningar efteråt.

I enlighet med vad som ovan anförts anser utskottet att ett upphävande av nykterhetsvårdslagen förutsätter att kärnan i det rättsskydd för tredje man som denna innehåller, bör överföras till LVM.

Utskottet tillstyrker således motion 1981/82:26. Motion 1981/82:27 yrkande 3 avstyrks.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa

3. beträffande *skyddet för närstående*
att riksdagen med anledning av propositionen, med bifall till motion 1981/82:26 och med avslag på motion 1981/82:27 yrkande 3 godkänner vad utskottet anfört,

3. Lagförslagen (mom. 15 i hemställan)

Reservanten anser – under förutsättning av bifall till reservationerna 1 och 2 – att utskottet under mom. 15 bort hemställa

15. att riksdagen antar
a) i *bilaga 1* framlagt förslag till lag om vård av missbrukare i vissa fall med följande ändringar, nämligen
dels att 3 och 8 §§ erhåller följande såsom reservantens förslag betecknade lydelse:

Utskottets förslag	*Reservantens förslag*
3 §. I fall som avses i 2 § får vård beslutas om den enskilde	3 §. I fall som avses i 2 § får vård beslutas om den enskilde
a. till följd av missbruket utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara eller	a. till följd av missbruket utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara eller
b. till följd av missbruket kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon *närstående*.	b. till följd av missbruket kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon *annan*.

Utskottets förslag

8 §. Polismyndigheten får omhänderta en missbrukare omedelbart om

1. det är sannolikt att han kan beredas vård med stöd av denna lag och

2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas på grund av att han kan antas få sitt hälsotillstånd allvarligt försämrat om han inte får omedelbar vård, eller på grund av att det föreligger en överhängande risk för att han till följd av sitt tillstånd kommer att allvarligt skada sig själv eller någon *närstående*.

Sedan *länsstyrelsen* har ansökt om vård med stöd av lagen kan även rätten besluta om omedelbart omhändertagande av missbrukaren.

Reservantens förslag

8 §. Polismyndigheten får omhänderta en missbrukare omedelbart om

1. det är sannolikt att han kan beredas vård med stöd av denna lag och

2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas på grund av att han kan antas få sitt hälsotillstånd allvarligt försämrat om han inte får omedelbar vård, eller på grund av att det föreligger en överhängande risk för att han till följd av sitt tillstånd kommer att allvarligt skada sig själv eller någon *annan*.

Sedan *socialnämnden* har ansökt om vård med stöd av lagen kan även rätten besluta om omedelbart omhändertagande av missbrukaren.

dels att 5, 9, 10, 25, 30, 31 och 33 §§ erhåller den lydelse som föreslås i propositionen,

dels att p. 2 i övergångsbestämmelserna utgår och att p. 3–5 betecknas p. 2–4,

b) i *bilaga 2* framlagt förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620) med följande ändringar, nämligen

dels att 47 och 49 §§ socialtjänstlagen erhåller ny lydelse i enlighet med vad som föreslås i propositionen,

dels att ingressen till lagförslaget ändras i enlighet härmed,

c) i propositionen (s. 12) framlagt förslag till lag om ändring i brottsbalken,

d) i propositionen (s. 13) framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken,

e) i *bilaga 10* framlagt förslag till lag om ändring i delgivningslagen (1970:428) med den ändringen att i övergångsbestämmelserna orden "punkten 3" ersätts med orden "punkten 2",

f) i *bilaga 14* framlagt förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413) med den ändringen att i övergångsbestämmelserna orden "punkten 3" ersätts med orden "punkten 2",

Särskilt yttrande

beträffande *utredning och ansökan om vård* av Karin Israelsson (c) och Gunhild Bolander (c), som anfört:

Socialutskottet har beslutat framlägga ett förslag om vård av missbrukare i vissa fall. Den enighet som trots olika synsätt uppnåtts har inneburit att en sammanjämkning av grunduppfattningarna har måst ske. Värdet av enighet i huvudlinjen i lagförslaget har emellertid ansetts motivera detta.

Enligt vår mening kan det förfaringssätt som innebär att utredning och ansökan om vård skall åvila länsstyrelsen ge upphov till onödig byråkrati och ett utdraget handläggningsförfarande. Länsstyrelsen torde i huvudsak få grunda sin uppfattning på det faktaunderlag som socialnämnden tillhandahåller.

Enligt vår mening borde socialnämnden, som väl känner missbrukarens problem, kunna besluta om vård enligt lagen. Detta beslut skulle sedan kunna fastställas av länsrätten, som då fick pröva de rättsliga förutsättningarna för beslutet. Detta bör enligt vår mening ge fullgod rättssäkerhet och innebär dessutom att socialnämnden får uppfylla det yttersta ansvar som tillkommer kommunen enligt socialtjänstlagen.

Socialberedningen följer fortsättningsvis lagens tillämpning och kan med stöd av därvid vunna erfarenheter finna att de av oss framförda synpunkterna är de som bäst gagnar missbruksvården.

Med detta vill vi markera vår grundinställning i det här berörda avsnittet.

Bilaga 1

Av utskottet framlagt förslag till lag om vård av missbrukare i vissa fall

Förslag till
Lag om vård av missbrukare i vissa fall

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna riktlinjer för vården

1 § De i 1 § socialtjänstlagen (1980:620) angivna målen för samhällets socialtjänst skall vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda människor att komma ifrån missbruk av alkohol eller narkotika. Vården skall bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet och skall så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde.

Beredande av vård

2 § Om någon till följd av fortgående missbruk av alkohol eller narkotika är i trängande behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller annan lag, kan han oberoende av eget samtycke beredas vård enligt denna lag, förutsatt att också någon av de situationer som beskrivs i 3 § föreligger.

3 § I fall som avses i 2 § får vård beslutas om den enskilde

a. till följd av missbruket utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara eller

b. till följd av missbruket kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

4 § Länsrätten beslutar om beredande av vård med stöd av denna lag.

5 § *Länsstyrelsen* utreder om det finns skäl att bereda någon vård enligt denna lag. Anses sådana skäl föreligga, skall *länsstyrelsen* ansöka om vård.

Ansökan skall innehålla en redogörelse för missbrukarens förhållanden och för tidigare vidtagna åtgärder. Ansökan skall också ange den vård som *länsstyrelsen* anser behövlig, var vården bör påbörjas och i vilket hem intagning kan ske.

I målet skall förebringas läkarintyg som anger missbrukarens aktuella hälsotillstånd. Om inte synnerligt hinder möter, skall *länsstyrelsen* foga sådant intyg vid ansökan.

6 § Socialnämnden föranstaltar om verkställighet av rättens beslut om vård.

Om vården inte har påbörjats inom två veckor från den dag då rättens beslut vann laga kraft upphör beslutet att gälla.

7 § Vård med stöd av denna lag skall upphöra så snart syftet med vården är uppnått och senast två månader efter det att vården påbörjades, om inte beslut dessförinnan har meddelats om förlängning enligt 16 §. Vården upphör genom beslut om utskrivning enligt 13 §.

Omedelbart omhändertagande

8 § Polismyndigheten får omhänderta en missbrukare omedelbart om

1. det är sannolikt att han kan beredas vård med stöd av denna lag och
2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas på grund av att han kan antas få sitt hälsotillstånd allvarligt försämrat om han inte får omedelbar vård, eller på grund av att det föreligger en överhängande risk för att han till följd av sitt tillstånd kommer att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

Sedan *länsstyrelsen* har ansökt om vård med stöd av lagen kan även rätten besluta om omedelbart omhändertagande av missbrukaren.

9 § Polismyndigheten skall genast underställa länsrätten beslutet om omedelbart omhändertagande samt underrätta *länsstyrelsen och* socialnämnden om beslutet.

Rätten skall så snart det kan ske och senast inom fyra dagar från det att beslutet underställdes rätten pröva om omhändertagandet skall bestå. Om det inte finns skäl för omhändertagande skall rätten genast upphäva beslutet.

Har polismyndigheten beslutat om omedelbart omhändertagande efter det att *länsstyrelsen* har ansökt om vård, skall beslutet underställas den rätt som prövar frågan om vård. Härvid gäller bestämmelserna i andra stycket.

10 § Om någon är omhändertagen enligt 8 § första stycket skall ansökan enligt 5 § ha kommit in till länsrätten inom en vecka från det länsrätten meddelade beslut att omhändertagandet skall bestå. Görs inte ansökan inom denna tid skall länsrätten upphäva beslutet om omhändertagande.

Beslut om omhändertagande skall också upphävas om ansökan om vård avslås eller den omhändertagne häktas.

Vården

11 § Vård med stöd av denna lag lämnas genom hem som drivs av landstingskommuner eller kommuner och som enligt den plan som anges i 23 § socialtjänstlagen (1980:620) är särskilt avsedda att kunna lämna vård enligt denna lag. Ett sådant hem skall stå under ledning av en styrelse.

Landstingskommunen eller kommunen kan antingen utse en särskild styrelse eller uppdra åt någon annan nämnd att vara styrelse. Två eller flera hem kan ha en gemensam styrelse.

I fråga om särskild styrelse tillämpas 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt. *Landstinget eller kommunfullmäktige får besluta att även annan än ledamot eller suppleant i styrelsen får närvara vid styrelsens sammanträden och delta i överläggningarna men ej i besluten samt få sin mening antecknad i protokollet.*

Styrelsen föreståt vården vid hemmet i den mån uppgiften inte har överlåtits på en särskild föreståndare.

12 § Vården skall inledas på sjukhus om det anses lämpligt med hänsyn till den planerade vården i övrigt och förutsättningar för sjukhusvård är uppfyllda. Om någon under vårdtiden behöver sjukvård som inte kan ges genom hemmets försorg skall vården fortsätta på sjukhus.

Den som är omhändertagen enligt 8 § skall utan dröjsmål beredas vård i ett sådant hem som avses i 11 § eller, i fall som avses i första stycket, på sjukhus. Det åligger socialnämnden att föranstalta om sådan vård sedan polismyndigheten har anmält omhändertagandet.

13 § Om intagning i och om utskrivning från sådana hem som avses i 11 § beslutar den som föreståt vården vid hemmet.

Den som föreståt vården vid hemmet får också besluta att en intagen skall flyttas till ett annat motsvarande hem om detta anses lämpligt från vårdsynpunkt och den som föreståt vården vid det andra hemmet samtycker till överflyttningen.

Den som föreståt vården vid hemmet skall fortlöpande hålla socialnämnden underrättad om utfallet av vården och samråda med socialnämnden i alla frågor av vikt. Före överflyttning till ett annat hem och före utskrivning skall samråd alltid ske.

14 § Beträffande vårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen (1980:620) om inte annat anges i denna lag.

Socialnämnden skall tillsammans med den som föreståt vården vid hemmet och den intagne förbereda stöd- och hjälpinsatser för tiden efter utskrivningen från hemmet. Sådana insatser skall främst inriktas på att tillgodose den intagnes behov av bostad, arbete eller utbildning. Socialnämnden skall utse en befattningshavare hos nämnden att svara för kontakterna med den intagne.

15 § Den som vårdas med stöd av denna lag bör, så snart det kan ske med hänsyn till den planerade vården, beredas tillfälle att *lämna det hem vari han intagits enligt 13 § för att på försök vårdas i annan form eller vistas i eget hem.*

16 § Vårdtiden får förlängas med högst två månader om den intagne till följd av sitt hälsotillstånd behöver ytterligare vård eller om det finns andra synnerliga skäl för förlängning.

Beslut om förlängning meddelas av hemmets styrelse. Rätten att besluta får inte delegeras.

Särskilda befogenheter

17 § Den som är omhändertagen eller intagen för vård med stöd av denna lag i ett sådant hem som avses i 11 § får inte inneha alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, injektionssprutor eller kanyler eller något annat som kan vara till men för vården eller ordningen vid hemmet. Påträffas sådan egendom får den omhändertas.

Den som är omhändertagen eller intagen för vård får kroppsvisiteras, när han kommer till hemmet, för kontroll av att han inte bär på sig något som han inte får inneha där. Detsamma gäller om det under vistelsen i hemmet uppkommer misstanke att sådan egendom skall påträffas hos honom.

Vid visitering skall iakttas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall ett vittne närvara.

Bestämmelserna i första–tredje styckena skall gälla för alla som vårdas vid ett sådant hem som avses i 11 § om det är nödvändigt för att genomföra vården och upprätthålla ordningen vid hemmet och regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, socialstyrelsen medger det.

18 § För omhändertagna och vårdtagare som behöver stå under särskilt noggrann tillsyn skall finnas hem som är anpassade för sådan tillsyn. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, socialstyrelsen beslutar vilka hem som skall anses som hem för sådan särskild tillsyn.

19 § Den som på grund av ett beslut om omhändertagande eller vård enligt denna lag vistas i ett sådant hem som avses i 18 § får hindras att lämna hemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att vården skall kunna genomföras. Hans rörelsefrihet får också inskränkas när det behövs av hänsyn till andra intagnas eller till personalens säkerhet.

20 § Försändelser till den, som på grund av ett beslut om omhändertagande eller vård enligt denna lag vistas i ett sådant hem som avses i 18 §, får kontrolleras om det behövs med hänsyn till ordningen vid hemmet eller till den intagnes särskilda förhållanden. Om en ankommande försändelse innehåller egendom som inte får innehas enligt 17 § får den omhändertas.

Målens handläggning

21 § Mål enligt denna lag skall prövas skyndsamt.

I mål om beredande av vård, där missbrukaren är omhändertagen enligt 8 §, skall länsrätten företa målet till avgörande inom en vecka från den dag då ansökan om vård kom in eller, i fall som avses i 9 § tredje stycket, från den dag då underställningen skedde. Länsrätten får förlänga denna tid om det behövs ytterligare utredning eller om någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt. Ett överklagat beslut om förlängning av vårdtiden skall av länsrätten företas till avgörande inom en vecka från den dag då besvären kom in.

22 § I mål om beredande av vård med stöd av denna lag skall länsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling om detta inte är uppenbart obehövligt. I andra mål prövar rätten om det finns skäl att hålla muntlig förhandling.

Om någon part begär muntlig förhandling skall sådan hållas. Parterna skall upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Om en enskild part, som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling, uteblir får rätten förordna att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

23 § I mål och ärenden enligt denna lag får delgivning med den enskilde inte ske med tillämpning av 12 eller 15 § delgivningslagen (1970:428).

24 § Om offentligt biträde och annan rättshjälp i mål och ärenden enligt denna lag finns bestämmelser i rättshjälpslagen (1972:429).

Övriga bestämmelser

25 § Har fråga uppkommit om att någon skall beredas vård med stöd av denna lag skall *länsstyrelsen* besluta om läkarundersökning samt utse läkare för undersökningen. Om *länsstyrelsens* ansökan om vård inte innehåller läkarintyg får rätten själv föranstalta om läkarundersökning.

Polismyndigheten skall på begäran av *länsstyrelsen* eller rätten lämna biträde för att inställa en missbrukare till en beslutad läkarundersökning.

26 § *Polismyndigheten skall, på begäran av socialnämnd som har att föranstalta om verkställighet av ett beslut om vård eller omhändertagande med stöd av denna lag eller av rätten, lämna biträde för att inställa den som avses med beslutet vid det hem där intagning skall ske.*

På begäran av den som förestår vården vid ett sådant hem som avses i 11 § skall polismyndigheten lämna biträde för att efterforska, hämta eller förflytta någon som skall tas in i hemmet eller som vårdas där med stöd av denna lag.

27 § Beslut av styrelsen vid ett hem som avses i 11 § eller av någon annan som förestår vården vid ett sådant hem får överklagas av den enskilde hos länsrätten genom besvär om beslutet avser överflyttning enligt 13 §, förlängning enligt 16 § eller avslag på begäran om utskrivning.

Andra beslut enligt denna lag av styrelsen eller av den som annars förestår vården vid ett sådant hem som avses i 11 § får inte överklagas.

Beslut om läkarundersökning enligt 25 § får inte överklagas.

28 § Beslut om omhändertagande enligt 8 § gäller omedelbart. Besvär över rättens beslut om omhändertagande är ej inskränkt till viss tid.

Beslut om överflyttning enligt 13 § andra stycket får förordnas att gälla omedelbart om det behövs från vårdsynpunkt. Andra beslut av styrelsen eller någon annan som förestår vården vid ett sådant hem som avses i 11 § gäller omedelbart.

Rätten får förordna att beslut som rätten har meddelat skall gälla omedelbart.

29 § Vid handläggning i kammarrätt av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbart omhändertagande skall nämndemän ingå i rätten.

30 § Myndigheter som i sin verksamhet regelbundet kommer i kontakt med missbrukare är skyldiga att anmäla till *länsstyrelsen* om de får kännedom om att någon kan antas vara i behov av vård enligt denna lag. Vad som nu har sagts skall dock inte gälla myndigheter inom hälso- och sjukvården i vidare mån än som följer av andra stycket.

En läkare som i sin verksamhet kommer i kontakt med en missbrukare som kan antas vara i behov av vård är skyldig att göra anmälan till *länsstyrelsen* om inte den vårdbehövande kan beredas tillfredsställande vård eller behandling genom läkarens försorg eller i övrigt inom sjukvården.

Myndigheter som anges i första stycket är skyldiga att lämna *länsstyrelsen* alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning enligt denna lag.

31 § Är någon som har beretts vård med stöd av denna lag misstänkt för brott, för vilket inte föreskrivs strängare straff än fängelse i ett år, samt har brottet begåtts innan vården påbörjades eller under vårdtiden och hör det

under allmänt åtal, skall åklagaren pröva om åtal lämpligen bör ske. Styrelsen för det hem där den misstänkte vårdas eller, om vården har upphört, *länsstyrelsen* skall därvid höras om det inte är obehövligt.

32 § Har alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel omhändertagits enligt 17 eller 20 § eller har sådana påträffats inom ett sådant hem som avses i 11 § utan att det finns någon känd ägare till dem, skall den som förestår vården vid hemmet låta förstöra eller försälja egendomen enligt bestämmelserna om beslagtagen egendom i 2 § 1 första stycket lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Belopp som erhålls vid försäljning tillfaller staten.

Detsamma skall gälla i fråga om injektionssprutor och kanyler.

33 § Med socialnämnden avses i denna lag socialnämnden i den kommun som enligt 3 § socialtjänstlagen (1980:620) har ansvaret för att den enskilde får det stöd och den hjälp som han behöver. Att överflyttning av ärenden till en annan socialnämnd kan ske i vissa fall framgår av 72 § socialtjänstlagen.

Med länsstyrelsen avses i denna lag länsstyrelsen i det län inom vilket den ansvariga kommunen är belägen.

Beslut om vård enligt 4 § och i anledning av omhändertagande enligt 8 § fattas av länsrätten i det län *som anges i andra stycket.* Den länsrätt som meddelade beslutet om vård beslutar också i frågor som avses i 27 § första stycket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. Att samtidigt lagen (1954:579) om nykterhetsvård upphör att gälla framgår av övergångsbestämmelserna till socialtjänstlagen (1980:620).

2. *Socialnämnden skall fram till den 1 januari 1984 fullgöra uppgifter som enligt 5, 25 och 31 §§ ankommer på länsstyrelsen. Underrättelser enligt 9 § första stycket och 30 § skall under samma tid lämnas till socialnämnden.*

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte avse ansökan om vård enligt 5 §. Kan nämndens beslut att ansöka om vård inte meddelas inom den tid som föreskrivs i 10 § första stycket får ansökan göras av ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

3. Fram till den 1 januari 1983 får vård enligt lagen beredas förutom i hem som avses i 11 § även i sådana hem som vid lagens ikraftträdande var allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare enligt lagen (1954:579) om nykterhetsvård. *Därvid tillämpas bestämmelserna i 40 § tredje–sjätte styckena lagen om nykterhetsvård om styrelse och föreståndare vid de allmänna vårdanstalterna, m. m.*

Beslut om *vid vilken allmän vårdanstalt intagning skall ske* fattas under år 1982 av socialstyrelsen.

4. Den som vid utgången av år 1981 är intagen i en allmän vårdanstalt med stöd av 18 eller 55 § lagen (1954:579) om nykterhetsvård får beredas fortsatt vård enligt den nya lagen. Vården skall genast upphöra om inte styrelsen för vårdanstalten vid prövning senast två veckor efter ikraftträdandet finner sådana omständigheter föreligga som anges i 16 §. Vården får fortsätta högst två månader efter lagens ikraftträdande, dock inte i något fall så länge att den enligt lagen om nykterhetsvård längsta medgivna vårdtiden överskrids.

Är någon vid utgången av år 1981 tillfälligt omhändertagen enligt 21 §

lagen om nykterhetsvård, skall därefter vad enligt den nya lagen gäller beträffande den som är omedelbart omhändertagen enligt 8 § tillämpas i fråga om honom.

5. Om en ansökan om vård enligt 18 eller 55 § lagen (1954:579) om nykterhetsvård inte är slutligt avgjord vid utgången av år 1981 skall domstolen i stället pröva om förutsättningar för vård föreligger enligt den nya lagen. Talan får därvid även efter ikraftträdandet föras av den myndighet som har anhängiggjort ärendet även om myndigheten inte är behörig till det enligt denna lag.

Bilaga 2

Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)

Förslag till
Lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (1980:620)

dels att 48, 54, 69 och 71 §§ samt punkten 5 i övergångsbestämmelserna till lagen skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i övergångsbestämmelserna skall införas en ny punkt, 12, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Utskottets förslag*
48 §	
Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum 1 kap. 4 § föräldrabalken, *2 kap. föräldrabalken, dock inte uppgifter enligt 7 § eller beslut att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning enligt 9 §.* *3 kap. föräldrabalken,* *7 kap. 2 § och 7 § föräldrabalken, dock inte om avtalet innefattar åtagande att utge engångsbelopp, samt 11 § föräldrabalken.*	Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum 1 kap. 4 § föräldrabalken, *2 kap. 1, 4–6, 8 och 9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning,* *3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,* *7 kap. 7, 11 och 14 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 7 § att godkänna avtal som innefattar åtagande att utge engångsbelopp.*

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte heller omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 25, 27 eller 28 § denna lag eller att fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9 § lagen (1964:143) om bidragsförskott.

54 §	
Om ett ärende hos socialnämnden avser myndighetsutövning mot enskild, skall utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) följande bestämmelser i förvaltningslagen tillämpas 14 § om parts rätt till insyn, 15 § om kommunikation, 16 § om parts rätt att meddela sig muntligen,	Om ett ärende hos socialnämnden avser myndighetsutövning mot enskild, skall utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) följande bestämmelser i förvaltningslagen tillämpas 14 § om parts rätt till insyn, 15 § om kommunikation, 16 § om parts rätt att meddela sig muntligen,

Nuvarande lydelse	*Utskottets förslag*
17 § om beslutsmotivering,	17 § om beslutsmotivering,
19 § om rättelse av beslut,	19 § om rättelse av beslut.
20 § om ansvar.	

Bestämmelserna i 14 och 15 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i förskola eller fritidshem eller i servicehus eller om någon annan liknande social tjänst.

Vad som sägs i första stycket gäller också när det är fråga om en ansökan eller ett yttrande till en annan myndighet i ett mål eller ärende som rör myndighetsutövning mot enskild hos denna.

69 §

Vill en enskild person eller sammanslutning inrätta ett hem för vård eller boende, skall tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Ett sådant hem står under löpande tillsyn av socialnämnden i den kommun där hemmet är beläget. Nämnden har rätt att inspektera verksamheten vid hemmet.

Vad som sägs i första stycket gäller även hem som har inrättats för vård under en begränsad del av dygnet.

Den som är eller har varit verksam i ett sådant hem som avses i denna paragraf får inte obehörigen röja vad han därvid har erfarit om enskildas personliga förhållanden.

Om enskilda vårdhem finns särskilda bestämmelser.

71 §

Var och en som får kännedom om att en underårig misshandlas i hemmet eller annars behandlas där på ett sådant sätt att det är fara för hans hälsa eller utveckling bör anmäla detta till socialnämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt de som är anställda hos sådana myndigheter är skyldiga att genast till socialnämnden anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till en underårigs skydd. Detta gäller även läkare, lärare, sjuksköterskor och barnmorskor som inte har sådan anställning.

Anmälningsplikt gäller även för dem som är verksamma inom kommunal familjerådgivning, om de i sin verksamhet får kännedom om att en underårig misshandlas i hemmet.

Myndigheter och befattningshavare som anges i andra stycket är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av en underårigs behov av skydd.

Nuvarande lydelse *Utskottets förslag*

5. Av övergångsbestämmelser till lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga framgår att beslut om omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § barnavårdslagen (1960:97) skall anses som beslut om vård med stöd av nämnda lag.

Av samma övergångsbestämmelser framgår att även vissa andra beslut enligt barnavårdslagen kan bestå viss tid efter den nya lagens ikraftträdande.

Av samma övergångsbestämmelser *samt av övergångsbestämmelserna till lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall* framgår att även vissa andra beslut enligt barnavårdslagen *och enligt lagen (1954:579) om nykterhetsvård* kan bestå viss tid efter den nya lagens ikraftträdande.

12. Sociala centralnämnder och sociala distriktsnämnder som inrättats med stöd av lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m. skall fram till den 1 januari 1983 fullgöra de uppgifter som enligt den nya lagen ankommer på socialnämnd respektive social distriktsnämnd.

Bilaga 3

Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Utskottets förslag*

11 §

När ett beslut har fattats om omhändertagande eller om vård enligt denna lag, bestämmer socialnämnden hur vården av den unge skall ordnas och var han skall vistas under vårdtiden.

Nämnden får medge att den unge vistas i sitt eget hem, om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom. Vård med stöd av denna lag skall dock alltid inledas utanför den unges eget hem.

Kan nämndens beslut enligt första eller andra stycket inte avvaktas, får beslut fattas av ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Nämnden eller den åt vilken nämnden har uppdragit vården skall ha uppsikt över den unge och, i den mån det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans personliga förhållanden.

Bilaga 4

Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i brottsbalken

Förslag till
Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att i 31 kap. brottsbalken skall införas en ny paragraf, 2 §[1], av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Utskottets förslag*
	31 kap.
	2 §
	Kan den som har begått en brottslig gärning bli föremål för vård enligt lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall får rätten överlämna åt länsstyrelsen eller, i fråga om den som redan är intagen i ett hem där sådan vård meddelas, åt styrelsen för hemmet att föranstalta om behövlig vård. Innan rätten beslutar om överlämnande skall länsstyrelsen eller styrelsen höras.
	Är för brottet stadgat strängare straff än fängelse i ett år, får överlämnande enligt första stycket ske endast om det föreligger särskilda skäl.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. Fram till den 1 januari 1984 skall dock de uppgifter som ankommer på länsstyrelsen i stället fullgöras av socialnämnden.

2. Vad i denna lag stadgas skall äga tillämpning även på gärning som har begåtts före ikraftträdandet.

[1] Förutvarande 2 § upphävd genom 1981:29.

Bilaga 5

Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs

dels att 38 kap. 2 § brottsbalken i den lydelse paragrafen har fått genom lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse,

dels att till övergångsbestämmelserna till lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken skall fogas en ny punkt, 3, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Utskottets förslag*
38 kap. 2 §	
Har domstol överlämnat någon till vård inom socialtjänsten men finnes därefter att vården ej kan genomföras med den dömdes samtycke eller, vid prövning i därför stadgad ordning, att i lag angivna förutsättningar brister för vård av det slag som socialnämnd i yttrande till domstolen förklarat sig ämna anordna, äger efter ansökan av åklagare den rätt som först dömt i målet undanröja förordnandet om överlämnande till vård och döma till annan påföljd för brottet.	Har domstol *med stöd av 31 kap. 1 §* överlämnat någon till vård inom socialtjänsten men finnes därefter att vården ej kan genomföras med den dömdes samtycke eller, vid prövning i därför stadgad ordning, att i lag angivna förutsättningar brister för vård av det slag som socialnämnd i yttrande till domstolen förklarat sig ämna anordna, äger efter ansökan av åklagare den rätt som först dömt i målet undanröja förordnandet om överlämnande till vård och döma till annan påföljd för brottet. *Vad nu har sagts gäller på motsvarande sätt när domstolen har överlämnat någon till vård med stöd av 31 kap. 2 § och den vård som länsstyrelsen i yttrande till domstolen har förklarat sig ämna föranstalta om visar sig inte kunna anordnas.*

3. Vad i 38 kap. 2 § andra stycket i dess nya lydelse sägs om yttrande av länsstyrelsen skall även avse yttrande som före den 1 januari 1984 avgivits av socialnämnd.

Bilaga 6

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i lagen (1981:231) om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:231) om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Härigenom föreskrivs att 41 § rättshjälpslagen (1972:429) i den lydelse paragrafen har fått genom lagen (1981:231) om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
41 §	
Rättshjälp genom offentligt biträde beviljas i mål eller ärende	
1. hos utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden angående intagning enligt 8 eller 9 § eller utskrivning enligt 16 eller 19 § lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,	
2. hos beslutsnämnd eller psykatriska nämnden angående inskrivning i eller utskrivning från vårdhem eller specialsjukhus enligt lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller placering av särskolelev enligt 28 § samma lag.	
3. angående beredande av vård enligt lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller omedelbart omhändertagande enligt 6 § samma lag eller angående upphörande av sådan vård enligt 5 § samma lag eller hos förvaltningsdomstol vid överklagande enligt 20 § första stycket 1 samma lag.	
	4. hos förvaltningsdomstol angående beredande av vård enligt lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall, angående omedelbart omhändertagande enligt 8 § eller vid överklagande av beslut om förlängning enligt 16 § samma lag,
4. angående utvisning enligt 38, 43, 47 eller 48 § utlänningslagen (1980:376) samt vid utredning hos polismyndighet när fråga har uppkommit om utvisning enligt angivna lagrum,	5. angående utvisning enligt 38, 43, 47 eller 48 § utlänningslagen (1980:376) samt vid utredning hos polismyndighet när fråga har uppkommit om utvisning enligt angivna lagrum,
5. angående avvisning enligt utlänningslagen, dock ej hos polismyndighet, såvida icke anledning föreli-	6. angående avvisning enligt utlänningslagen, dock ej hos polismyndighet, såvida icke anledning föreli-

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
ger att överlämna ärendet till statens invandrarverk eller utlänningen enligt 50 eller 52 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,	ger att överlämna ärendet till statens invandrarverk eller utlänningen enligt 50 eller 52 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,
6. angående verkställighet enligt utlänningslagen, om anledning föreligger att överlämna ärendet till statens invandrarverk med stöd av 85 eller 86 § samma lag eller hänskjuta ärendet dit med stöd av 87 § samma lag eller om utlänningen enligt 50 eller 52 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,	7. angående verkställighet enligt utlänningslagen, om anledning föreligger att överlämna ärendet till statens invandrarverk med stöd av 85 eller 86 § samma lag eller hänskjuta ärendet dit med stöd av 87 § samma lag eller om utlänningen enligt 50 eller 52 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,
7. angående föreskrifter som meddelats enligt 13 §, 48 § eller 74 § andra stycket utlänningslagen,	8. angående föreskrifter som meddelats enligt 13 §, 48 § eller 74 § andra stycket utlänningslagen,
8. angående hemsändande av utlänning med stöd av 104 § första stycket utlänningslagen,	9. angående hemsändande av utlänning med stöd av 104 § första stycket utlänningslagen,
9. angående förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 26 kap. brottsbalken,	10. angående förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 26 kap. brottsbalken,

11. angående verkställighet utomlands av frihetsberövande påföljd enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. eller lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottsmålsdom,

12. angående utlämning enligt lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,

13. angående kastrering enligt lagen (1944:133) om kastrering, om giltigt samtycke till åtgärden ej lämnats,

14. hos regeringen enligt 1 § andra stycket lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall.

Bilaga 7

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Härigenom föreskrivs att 43 § rättshjälpslagen (1972:429) i den lydelse paragrafen har fått genom lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
43 §	
Rättshjälp genom offentligt biträde beviljas efter ansökan eller då annars anledning föreligger. Ansökan får göras av den som kan beviljas rättshjälp och i mål eller ärende som anges i 41 § 1 även av annan som får föra talan i målet eller ärendet.	
Rättshjälp beviljas och biträde förordnas av den myndighet som handlägger målet eller ärendet.	
Dock ankommer prövningen	
i ärende hos socialnämnd eller social distriktsnämnd enligt 41 § 3 på länsrätten,	
i ärende som avses i 41 § *4–8* eller 14 på rättshjälpsnämnden,	i ärende som avses i 41 § *5–9* eller 14 på rättshjälpsnämnden,
i ärende hos polismyndighet enligt 41 § 12 på länsrätten samt	
i annat ärende hos regeringen än som avses i 41 § *4–8* eller 14 på departementstjänsteman som regeringen bestämmer.	i annat ärende hos regeringen än som avses i 41 § *5–9* eller 14 på departementstjänsteman som regeringen bestämmer.
Har myndigheten skilt målet eller ärendet från sig, äger under tiden till dess talan fullföljts eller tiden för fullföljd utgått andra stycket motsvarande tillämpning.	
Rättshjälp utgår även när talan fullföljs eller meddelat beslut underställs annan myndighets prövning eller saken överlämnas till annan myndighets avgörande.	
Ansökan om rättshjälp genom offentligt biträde ges in till den myndighet som handlägger målet eller ärendet. Gäller ansökan ärende som avses i 41 § *4–8* eller 14, ges dock ansökan in till rättshjälpsnämnden.	Ansökan om rättshjälp genom offentligt biträde ges in till den myndighet som handlägger målet eller ärendet. Gäller ansökan ärende som avses i 41 § *5–9* eller 14, ges dock ansökan in till rättshjälpsnämnden.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

Myndighet som inte själv får bevilja rättshjälpen skall till behörig myndighet med eget yttrande överlämna ingiven ansökan med därvid fogade handlingar eller anmäla behovet av offentligt biträde.

Bilaga 8

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i lagen (1981:32) om ändring i lagen (1944:133) om kastrering

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:32) om ändring i lagen (1944:133) om kastrering

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1944:133) om kastrering, i den lydelse paragrafen erhållit genom lagen (1981:32) om ändring i nämnda lag, skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	
Kastrering må, där ej nedan annorlunda stadgas, företagas allenast efter tillstånd av socialstyrelsen. Sådant tillstånd må icke lämnas för någon, med mindre tillfälle att yttra sig, där så kan ske, beretts, om han är underårig den som har vårdnaden om honom, om han är omyndigförklarad hans förmyndare, om han är gift hans make samt om han är intagen å allmän anstalt dennas läkare och föreståndare.	
Å den som fyllt tjugotre år och är i stånd att lämna giltigt samtycke *må* kastrering enligt 1 § andra stycket företagas utan socialstyrelsens tillstånd, *därest* den läkare som utför ingreppet samt annan läkare i den tjänsteställning regeringen föreskriver, i skriftligt utlåtande, med angivande av grunden för åtgärden på heder och samvete förklarat förutsättningarna för densamma *vara förhanden*. Vad nu sagts skall dock ej gälla den som är intagen i kriminalvårdsanstalt *eller* häkte eller som är intagen på sjukhus med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.	*På* den som *har* fyllt tjugotre år och är i stånd att lämna giltigt samtycke *får* kastrering enligt 1 § andra stycket företagas utan socialstyrelsens tillstånd, *om* den läkare som utför ingreppet samt *någon* annan läkare i den tjänsteställning regeringen föreskriver, i skriftligt utlåtande, med angivande av grunden för åtgärden på heder och samvete *har* förklarat förutsättningarna för densamma *föreligga*. Vad nu sagts skall dock ej gälla den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte *eller hem som avses i lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall* eller som är intagen på sjukhus med stöd av lagen (*1966:293*) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.
Vid prövning som avses i andra stycket skall i tillämpliga delar iakttagas vad i första stycket andra punkten stadgas.	

Bilaga 9

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i lagen (1981:229) om ändring i lagen (1981:33) om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:229) om ändring i lagen (1981:33) om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister i den lydelse paragrafen erhållit genom lagen (1981:229) om ändring i lagen (1981:33) om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister samt övergångsbestämmelserna till lagen (1981:33) om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Registret skall innehålla uppgifter angående dem som av domstol i riket	
1. dömts till fängelse, villkorlig dom eller skyddstillsyn;	
2. överlämnats till sluten eller öppen psykiatrisk vård eller till vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda; eller	2. överlämnats till sluten eller öppen psykiatrisk vård eller till vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda *eller, om för brottet är stadgat fängelse, till vård enligt lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall;* eller
3. erhållit anstånd med verkställighet av förvandlingsstraff.	
Har brott, för vilket dömts till skyddstillsyn, enligt domen begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i 33 kap. 2 § brottsbalken, skall detta särskilt anmärkas i registret.	
I registret skall antecknas brottet samt uppgift om verkställd personutredning och om domen eller beslutet.	
---	---
Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.	Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. *Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande anteckningar som har gjorts före ikraftträdandet.*

Bilaga 10

Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i delgivningslagen (1970:428)

15 Förslag till Lag om ändring i delgivningslagen (1970:428)

Härigenom föreskrivs att 24 § delgivningslagen (1970:428) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Utskottets förslag*
24 §[1]	
Som fullt bevis att delgivning har skett på sätt som anges i intyget gäller intyg som i tjänsten utfärdas av stämningsman, tjänsteman vid svensk utlandsmyndighet, åklagare, polisman, kronofogde, exekutiv tjänsteman vid kronofogdemyndighet samt, vid delgivning med den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte, *allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, ungdomsvårdsskola* eller rättspsykiatrisk klinik, tjänsteman vid anstalten. Samma vitsord tillkommer intyg av notarius publicus och intyg av nämndeman i tingsrätt vid delgivning för tingsrättens räkning.	Som fullt bevis att delgivning har skett på sätt som anges i intyget gäller intyg som i tjänsten utfärdas av stämningsman, tjänsteman vid svensk utlandsmyndighet, åklagare, polisman, kronofogde, exekutiv tjänsteman vid kronofogdemyndighet samt, vid delgivning med den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte, *hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga och i 11 § lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall* eller rättspsykiatrisk klinik, tjänsteman vid anstalten. Samma vitsord tillkommer intyg av notarius publicus och intyg av nämndeman i tingsrätt vid delgivning för tingsrättens räkning.

Vid särskild postdelgivning har intyg av tjänsteman vid postverket sådant vitsord som anges i första stycket.

Intyg att delgivning skett på utrikes ort skall gälla som fullt bevis att delgivning skett på sätt som anges i intyget, om intygsgivarens behörighet styrkes av tjänsteman vid svensk utlandsmyndighet. Intyg om delgivning på utrikes ort gäller som fullt bevis även utan sådant bestyrkande som nyss nämnts, om detta följer av överenskommelse med främmande stat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

Vad i denna lag sägs gäller till utgången av år 1982 även de hem där vård bereds med stöd av punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1981:000) om vard av missbrukare i vissa fall.

[1] Senaste lydelse 1978:768.

Bilaga 11

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i lagen (1973:189) med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1973:189) med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1973:189) med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[1]	
Bostadslägenhet eller lägenhet, som är avsedd att helt eller till ej oväsentlig del nyttjas för hotell- eller pensionatrörelse, får ej utan hyresnämndens tillstånd uthyras eller tagas i bruk av ägaren för väsentligen annat ändamål än det avsedda.	
Första stycket gäller ej lägenhet som tas i anspråk	
1. för ändamål som anges i 82 a § första stycket byggnadsstadgan (1959:612) eller	
2. för utbyggnad av *barnomsorgen* enligt *lagen (1976:381) om barnomsorg.*	2. för utbyggnad av *förskole- och fritidshemsverksamheten* enligt *socialtjänstlagen (1980:620).*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

[1] Senaste lydelse 1980:99.

Bilaga 12

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i lagen (1981:36) om ändring i datalagen (1973:289)

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:36) om ändring i datalagen (1973:289)

Härigenom föreskrivs att 4 § datalagen (1973:289) i den lydelse paragrafen erhållit genom lagen (1981:36) om ändring i nämnda lag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	
Tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om att någon misstänkes eller dömts för brott eller avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller varit föremål för tvångsingripande enligt lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utlänningslagen (*1954:193*) får endast om synnerliga skäl föreligger meddelas annan än myndighet som enligt lag eller annan författning har att föra förteckning över sådana uppgifter.	Tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om att någon misstänkes eller dömts för brott eller avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller varit föremål för tvångsingripande enligt lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, *lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall*, lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utlänningslagen (*1980:376*) får endast om synnerliga skäl föreligger meddelas annan än myndighet som enligt lag eller annan författning har att föra förteckning över sådana uppgifter.

Tillstånd att inrätta och föra personregister som i övrigt innehåller uppgift om någons sjukdom eller hälsotillstånd eller uppgift att någon erhållit ekonomisk hjälp enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620) eller vård inom socialtjänsten eller varit föremål för åtgärd enligt utlänningslagen får endast om särskilda skäl föreligger meddelas annan än myndighet som enligt lag eller annan författning har att föra förteckning över sådana uppgifter.

Tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om någons politiska eller religiösa uppfattning får meddelas endast om särskilda skäl föreligger. Vad som sagts nu gäller dock ej personregister som sammanslutning avser att föra beträffande sina egna medlemmar.

Bilaga 13

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i lagen (1981:737) om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981:737) om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)

Härigenom föreskrivs att 6 § kreditupplysningslagen (1973:1173)[1] i den lydelse paragrafen erhållit genom lagen (1981:737) om ändring i nämnda lag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 §	
Uppgift om någons politiska eller religiösa uppfattning, ras eller hudfärg får icke insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet.	
Uppgift om att någon misstänks eller har dömts för brott eller har avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller har varit föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, lagen (1973:558) om tillfälligt omhändertagande, lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m. m. eller utlänningslagen (1980:376) får ej utan medgivande av datainspektionen insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet. Detsamma gäller uppgift om sjukdom, hälsotillstånd eller liknande.	Uppgift om att någon misstänks eller har dömts för brott eller har avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller har varit föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, *lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall*, lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, lagen (1973:558) om tillfälligt omhändertagande, lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m. m. eller utlänningslagen (1980:376) får ej utan medgivande av datainspektionen insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet. Detsamma gäller uppgift om sjukdom, hälsotillstånd eller liknande.
Medgivande som avses i andra stycket får lämnas endast om synnerliga skäl föreligger.	

[1] Lagen omtryckt 1981:737.

Bilaga 14

Av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413)

Förslag till
Lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413)

Härigenom föreskrivs att 3 § brottsskadelagen (1978:413) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Utskottets förslag*
	3 §
Brottsskadeersättning utgår för sakskada i fall då brottet har begåtts av någon som var	
1. intagen i kriminalvårdsanstalt,	
2. *inskriven vid eller* intagen *i ungdomsvårdsskola,*	2. intagen *för vård i ett hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga,*
3. intagen *i allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, såvitt gäller försökspermitterad dock endast om han bodde på inackorderingshem eller fick familjevård,*	3. intagen *för vård i ett hem som avses i 11 § lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall,*
4. häktad enligt beslut som hade verkställts, eller	
5. underkastad motsvarande frihetsberövande i Danmark, Finland, Island eller Norge.	
Första stycket tillämpas även på ren förmögenhetsskada, om särskilda skäl föreligger.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

Vad i lagen sägs skall till utgången av år 1982 gälla även intagna i sådana hem där vård bereds med stöd av punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1981:000) om vård av missbrukare i vissa fall.

Bilaga 15

I proposition 1981/82:8 framlagt och av utskottet tillstyrkt förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 4 och 19 §§ sekretesslagen (1980:100)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 kap.	
4 §	
Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Sekretessen gäller dock inte beslut om omhändertagande eller beslut om vård utan samtycke.	
Inom kommunal familjerådgivning gäller sekretess för uppgift som enskild har lämnat i förtroende eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.	
Med socialtjänst förstås verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke samt verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd. Till socialtjänst räknas också verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet samt verksamhet hos kommunal invandrarbyrå.	Med socialtjänst förstås verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård av unga *och av missbrukare* utan samtycke samt verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd. Till socialtjänst räknas också verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet samt verksamhet hos kommunal invandrarbyrå.
I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.	
19 §	
Sekretess gäller hos polismyndighet för sådan uppgift om enskilds personliga förhållanden som hänför sig till	
1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,	
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om viss psykiatrisk vård,	2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om viss psykiatrisk vård *eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten*,

[1] Lagen omtryckt 1980:880.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten,

4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller

5. utredning enligt 6 § andra stycket lagen (1973:558) om tillfälligt omhändertagande,

om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionen m. m.	1
Motioner	2
Utskottet	5
Allmänt om förslaget	5
Utredning och ansökan om vård	8
Skyddet för de närstående	11
Missbruk under graviditet	15
Vårdens innehåll	17
Vårdtiden	21
Vårdinstitutioner med enskild huvudman	23
Institutionsstyrelserna	26
Tillsyn	27
Övriga motionsspörsmål	28
Vissa följdändringar i LVM-förslaget	30
Ändringar i socialtjänstlagen	33
Ändringar i annan lagstiftning	35
Utskottets hemställan	36
Reservationer	39
Särskilt yttrande	46

Bilagor (av utskottet framlagda eller tillstyrkta lagförslag)

	Bil.	Sid.
Förslag till lag om vård av missbrukare i vissa fall	1	47
Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)	2	54
Förslag till lag om ändring i lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga	3	57
Förslag till lag om ändring i brottsbalken	4	58
Förslag till lag om ändring i lagen (1981:29) om ändring i brottsbalken	5	59
Förslag till lag om ändring i lagen (1981:231) om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)	6	60
Förslag till lag om ändring i lagen (1981:23) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)	7	62
Förslag till lag om ändring i lagen (1981:32) om ändring i lagen (1944:133) om kastrering	8	64
Förslag till lag om ändring i lagen (1981:229) om ändring i lagen (1981:33) om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister	9	65
Förslag till lag om ändring i delgivningslagen (1970:428)	10	66
Förslag till lag om ändring i lagen (1973:189) med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter	11	67

	Bil.	Sid.
Förslag till lag om ändring i lagen (1981:36) om ändring i datalagen (1973:289)	12	68
Förslag till lag om ändring i lagen (1981:737) om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)	13	69
Förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413)	14	70
Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	15	71